

2009-02-02

JORD- OCH SKOGSBRUKETS BETYDELSE I SAMHÄLLS- EKONOMIN

Kalkyler avseende 2006

Innehåll	Sida
Sammanfattning	2
1 Bakgrund	6
2 Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter	7
3 Andelar av BNP	11
4 Jord och skogsbrukets betydelse för landsbygdens utveckling	14
4.1 Hittillsvarande utveckling på den svenska landsbygden	14
4.2 Jordbrukarna som mångsysslare och landsbygdsföretagare	17
Bilaga 1: Jord- och skogsbrukets betydelse för sysselsättningen i län och kommuner	21
Bilaga 2: Jord- och skogsbrukets andelar av bruttoregional- produkten i länen	28
Bilaga 3: Befolkningens fördelning på landsbygd och tätorter 2005 samt förändringar 1990-2005	29
Bilaga 4: Jordbrukarnas taxerade inkomster 2006	30
Bilaga 5: Definitioner och källor	31

Sammanfattning

Enligt officiell statistik (nationalräkenskaperna, NR) svarar jordbruket för 0,5 % av BNP. Dess andel av sysselsättningen i landet är enligt samma källa 1,5 %. Skogsbrukets andel av BNP är 1,1 % och av sysselsättningen 0,7 %. Dessa låga tal har medfört att man lätt får uppfattningen att näringarna har liten betydelse för landets ekonomi och sysselsättning. Detta är emellertid missvisande, vilket främst beror på att nationalräkenskaperna inte ger en fullständig bild av olika näringsgrenars ekonomiska betydelse.

De areella näringarna är avgörande led i produktionskedjor som sysselsätter betydligt fler människor än näringarna själva. De är bas för en omfattande verksamhet i andra näringar, främst förädlingsindustrierna, men även hos underleverantörer i olika led.

Jordbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter i Sverige år 2006 har beräknats till följande (antal sysselsatta):

Jordbruk och trädgårdsnäring	65 600
Livsmedelsindustri	58 900
Övrig indirekt sysselsättning	88 300
<i>Summa</i>	<i>212 800</i>

Detta innebär att 4,8 % av sysselsättningen i landet är beroende av livsmedelssektorns produktion. Varje jordbrukare sysselsätter ytterligare två personer i andra näringsgrenar i Sverige. Denna kvot varierar mellan jordbruksföretagen beroende främst på deras driftsinriktning. I ovanstående beräkningar ingår endast jordbrukare som är huvudsakligen sysselsatta i jordbruket. Ytterligare mer än 110 000 personer arbetar deltid i jordbruket men har sin huvudsakliga sysselsättning i andra näringar eller har passerat den övre åldergränsen för att räknas in i statistiken (64 år).

Sysselsättningen avser som nämnts jordbruk och livsmedelsindustri och deras underleverantörer i alla led bakåt. Däremot ingår inte efterföljande led, t.ex. detaljhandel. Ytterligare ungefär 120 000 personer är sysselsatta med distribution av svenska livsmedel.

Skogsbrukets och skogsindustrins sammanlagda sysselsättningseffekter har beräknats till följande (antal sysselsatta):

Skogsbruk	29 700
Skogsindustri	75 100
Övrig indirekt sysselsättning	98 800
<i>Summa</i>	<i>203 600</i>

Detta är sysselsättning i produktionen. Den motsvarar 4,6 % av all sysselsättning i Sverige. Själva skogsbruket svarar för bara en åttondel av den totala direkta och indirekta sysselsättningen. Det innebär att varje person i skogsbruket sysselsätter nästan sex personer i andra näringsgrenar.

Många jordbrukare arbetar i egen skog. Dessa skogar svarar för ungefär en femtedel av avverkningsvärdet i det svenska skogsbruket. Detta är en del av förklaringen till jordbrukets låga och skogsbrukets höga bidrag till BNP per sysselsatt enligt ovan. Därför bör jord- och skogsbruket helst betraktas som en

näringsgren. Det sammanlagda jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter kan summeras enligt följande (antal sysselsatta):

Jord- och skogsbruk	95 300
Livsmedels- och skogsindustri	134 000
Övrig indirekt sysselsättning	187 100
<i>Summa</i>	<i>416 400</i>

Detta motsvarar 9,4 % av all sysselsättning i Sverige. Den direkta och indirekta sysselsättningen i livsmedels- och skogsjorderna och deras underleverantörer bildar också underlag för lokala servicenäringar, t.ex. detaljhandel, lokaltrafik, vård och omsorg, skolor. Detta är de areella näringarnas s.k. *inducerade* sysselsättningseffekter i kommunala verksamheter och lokalt näringsliv. De har för jordbruk och livsmedelsindustri beräknats till 114 000 personer och för skogsbruk och skogsindustri till 102 000 personer. Det sammanlagda jord- och skogsbruket sysselsätter således 632 000 personer i Sverige, vilket motsvarar drygt 14 % av den totala sysselsättningen. De inducerade sysselsättningseffekterna har betydelse främst i ett lokalt perspektiv. I hälften av Sveriges kommuner är minst 18 % av sysselsättningen på ett eller annat sätt beroende av jord- och skogsbruk. I var tionde kommun gäller det en tredjedel av sysselsättningen.

Till jämförelse kan nämnas att bilindustrins sysselsättningseffekter år 2006 var obetydligt större än enbart jordbrukets och livsmedelsindustrins enligt följande (antal sysselsatta):

Fordonstillverkning	41 600
Annan tillverkning i fordonsindustri	36 800
Indirekt sysselsättning	147 400
<i>Summa</i>	<i>225 800</i>

Detta motsvarar 5,1 % av all sysselsättning i Sverige. Att bilindustrin inte sysselsätter så mycket mer än jordbruket och livsmedelsindustrin, trots ett betydligt högre produktionsvärde, beror främst på att bilindustrin har en större andel av sina underleverantörer i utlandet. En svensk bil är till 49 % importerad, jämfört med 28 % för svenska livsmedel.

Jordbruket svarar officiellt för 0,5 % av BNP. På samma sätt som när det gäller sysselsättningen är detta en underskattning av näringens betydelse i samhällsökonomi. Livsmedelskedjans bidrag till BNP, dvs. summan av förädlingsvärdena i olika led, var år 2006 följande:

	<i>Miljarder kr</i>	<i>% av BNP</i>
Jordbruk	13,2	0,5
Livsmedelsindustri	37,4	1,5
Svenska underleverantörer i tidigare led	35,7	1,4
<i>Summa</i>	<i>86,3</i>	<i>3,4</i>

Förädlingsvärdet per sysselsatt är lågt i jordbruket jämfört med andra näringar. Det förklaras av att jordbrukarnas inkomster är jämförelsevis låga, att många arbetar deltid i jordbruket, att jordbruksföretagens skogsintäkter inte ingår samt att deras verksamhet i andra näringar troligen underskattas. Jordbruksföretagen svarar för en femtedel av Sveriges skogsbruk. Om man beaktar deras skogsbruk

och andra verksamheter som inte hör till jordbruket stiger jordbruksföretagens bidrag till BNP till omkring 4,5 %.

Skogsbruket svarade år 2006 officiellt för 0,8 % av BNP. Liksom vad gäller livsmedelskedjan är detta en underskattning av näringens betydelse i samhälls-ekonomi. Förädlingsvärdena i hela skogssektorn år 2006 var följande:

	<i>Miljarder kr</i>	<i>% av BNP</i>
Skogsbruk	22,6	0,9
Skogsindustri	53,1	2,1
Svenska underleverantörer i tidigare led	53,2	2,1
<i>Summa</i>	<i>128,8</i>	<i>5,1</i>

Eftersom många jordbrukare arbetar i egen skog bör jord- och skogsbruket som nämnts helst betraktas som en näringsgren. Sammantaget svarar jord- och skogsbruket och deras förädlingsindustrier för drygt 8 % av Sveriges BNP enligt följande sammanställning:

	<i>Miljarder kr</i>	<i>% av BNP</i>
Jord- och skogsbruksföretag	35,8	1,4
Deras förädlingsindustrier	90,5	3,6
Svenska underleverantörer	88,9	3,5
<i>Summa</i>	<i>215,2</i>	<i>8,5</i>

Till jämförelse kan nämnas att bilindustrins andel av BNP beräknat på samma sätt blir knappt 4 % enligt följande:

	<i>Miljarder kr</i>	<i>% av BNP</i>
Fordonsindustri	43,3	1,7
Svenska underleverantörer i tidigare led	52,8	2,1
<i>Summa</i>	<i>96,1</i>	<i>3,8</i>

En viktig förklaring till bilindustrins jämförelsevis låga andel av BNP är som nämnts att nästan hälften av en svensk bil är i praktiken importerad i något led.

Jord- och skogsbruksföretagen är viktiga på landsbygden. Där bor 2,4 miljoner människor, eller drygt en fjärdedel av Sveriges befolkning. I en stor del av landet har landsbygden haft en negativ utveckling av befolkning, sysselsättning och service till de boende. I tätbefolkade delar av landet är landsbygdens utveckling mera positiv, vilket främst beror på bättre möjligheter att arbetspendla. Den positiva utvecklingen i tätortsnära landsbygd har skymt den negativa utvecklingen i glesare bygder. Detta beror på att den offentliga statistiken inte är upplagd på ett sätt som belyser dessa problem.

Jordbruket använder i sin produktion en lång rad varor och tjänster, varav en betydande del köps lokalt. Det är inte ovanligt att en lantbrukare har affärsrelationer till 5-10 andra lokala företag. Jordbrukets diversifiering har ytterligare ökat jordbrukarnas kopplingar till annat lokalt näringsliv. Den betydelse som jordbruket på detta sätt har på landsbygden är tyvärr dåligt belyst i officiell statistik.

Landsbygden är livsmiljö för både jord- och skogsbrukarnas familjer och för deras företag. Avstånden till större tätorter har betydelse på flera sätt. För det första påverkas hushållens levnadsstandard i form av tillgång till privat och

offentlig service av olika slag. För det andra påverkas företagandets infrastruktur och möjligheterna att få avsättning för produkterna. För det tredje behövs ofta arbets- och inkomstmöjligheter för de familjemedlemmar som inte kan finna sin utkomst på den egna gården. Avståndens betydelse förstärks ofta av dåliga kommunikationer. Vägar och kollektivtrafik har i allmänhet låg standard, som vanligen blir sämre ju längre bort från tätorten man bor. El- och telefonnät är sämre än i tätorterna och drabbas oftare av störningar.

Jord-och skogsbruket finns i huvudsak på landsbygden. Det är spritt över hela landet och skapar sysselsättning på landsbygden och i mindre tätorter. I 110 av Sveriges 290 kommuner är minst 10 % av sysselsättningen på ett eller annat sätt beroende av det. Alla indirekta sysselsättningseffekter uppstår dock inte den rena landsbygden, eftersom alla varor och tjänster som behövs för produktionen inte finns att tillgå där. Dessutom ligger större förädlingsindustrier ofta i anslutning till större tätorter.

Många landsbygdsbor får sysselsättning genom att arbetspendla till tätorter som ibland ligger långt bort. De är naturligtvis bättre att pendla än att vara arbetslös eller tvingas flytta, men de flesta föredrar förmodligen att arbeta någorlunda i närheten av sina bostäder. Detta främst därför att man vill slippa de långa resorna i sig, men också därför att det underlättar dagligvaruinköp, dagislämning etc. Vidare medför omfattande arbetspendling från ett område att den lokala servicen till befolkningen i området blir sämre. Detta drabbar såväl lokalt arbetande som barn och äldre utan tillgång till bil, många gånger även i delar av den tätortsnära landsbygden.

Det som ofta framstått som lösningen på landsbygdens problem – arbetspendling till tätorter – förstärker därför problemen på ett annat plan, eftersom det underlaget för lokal service försämras.

1 Bakgrund

Enligt officiell statistik (nationalräkenskaperna, NR) svarar jordbruket för 0,5 % av BNP. Dess andel av sysselsättningen i landet är enligt samma källa 1,5 %. Dessa låga tal har medfört att många människor har fått uppfattningen att näringen har liten betydelse för landets ekonomi och sysselsättning. Detta är emellertid missvisande, vilket främst beror på att nationalräkenskaperna genom sin uppläggning inte är ämnade att ge en fullständig bild av olika näringsgrenars ekonomiska betydelse.

Jordbruket är ett avgörande led i en produktionskedja som sysselsätter betydligt fler människor än näringen själv. Den är basen för en omfattande verksamhet i andra näringar, främst livsmedelsindustrin, men även hos underleverantörer i olika led. Det är resultatet av en utveckling i Sveriges näringsliv som har pågått under mycket lång tid.

Vid det förra sekelskiftet var tre fjärdedelar av Sveriges befolkning sysselsatta i jord- och skogsbruk. Då liksom nu var Sverige i stort sett självförsörjande med livsmedel. Den oerhörda produktivitetshöjning som skett i jordbruket, har delvis möjliggjorts genom mekanisering samt framsteg inom avel och växtförädling. En mycket stor del av produktivitetshöjningen har emellertid skett genom att många av funktionerna i äldre tiders jordbruk har flyttats över till andra näringsgrenar. Inom skogsbruket har sysselsättningen minskat kraftigt till följd av en långtgående mekanisering av avverkningarna.

Numera köper man ofta utifrån sådana produktionsmedel och tjänster som tidigare producerades på gårdarna, t.ex. foder, utsäde, gödsel, energi, djurhälsovård, bokföring, redskap, byggnadsmaterial. Den dragkraft som tidigare producerades med hjälp av hästar och deras foder, köps numera från maskinhandlare och bensinstationer. Förädlingen på gårdarna har flyttats till mejerier, slakterier, sågverk etc.

Minskningen av jord- och skogsbruket har medfört behov av en rad ekonomiska och sociala funktioner i samhället som tidigare på ett eller annat sätt tillhandahölls inom lantbrukshållen. Det gäller verksamheter inom såväl det privata näringslivet som i den offentliga sektorn, t.ex. bostadsbyggande, detaljhandel, storkök, barnomsorg, äldreomsorg. Dessa näringar har numera i stor utsträckning koncentrerats till tätorterna och särskilt kommuncentra. De lämnar service till lokalbefolkningen i tätorterna och den omgivande landsbygden. I ett lokalt perspektiv, särskilt i landsbygdskommuner, är lantbruket i dag direkt eller indirekt en betydande del av underlaget för dessa servicenäringar.

Jordbruk, trädgårdsodling och skogsbruk bedrivs ofta i olika kombinationer, men även verksamheter utanför de areella näringarna kan ingå i jordbrukarnas företagande. I takt med att jordbruket minskat i omfattning har många jordbrukare mer eller mindre tvingats skaffa sig kompletterande sysselsättning. Ibland har detta skett genom att en eller flera familjemedlemmar tagit anställning utanför den egna gården och ibland har man satsat på nya verksamheter inom det egna företaget. I många fall har sådana verksamheter blivit viktigare för företagen än deras jord- och skogsbruk. På detta sätt har många jordbrukare blivit mångsysslare, för vilka varje verksamhet är en viktig del av helheten. Utanför de större tätorterna är lantbrukarna den största småföretagargruppen.

Genom sina kopplingar till andra näringar har lantbrukarna stor betydelse för småföretagsamheten på landsbygden.

Den svenska samhällsekonomin beskrivs i statistiken med SCB:s nationalräkenskaper (NR). Därur framkommer beräkningarna av BNP, vars främsta syfte är ett belysa den samlade produktionen i landets företag och offentliga institutioner. Detta kan emellertid inte göras genom att utan vidare summera all bruttoproduktion i företag och näringsgrenar. Eftersom företagen handlar med varandra och vidareförädlar varandras produkter skulle det ge betydande dubbelräkningar. Därför har man valt att i stället summera de producerande enheternas s.k. förädlingsvärden, dvs. bruttoproduktion minus inköpta råvaror, halvfabrikat, energi m.m. Förädlingsvärdena motsvarar i princip summan av arbets- och kapitalersättningar i de olika företagen i produktionskedjorna.

Eftersom olika näringsgrenar kan vara mer eller mindre integrerade i vandra är sektorsindelningen mycket betydelsefull för resultatet. För en enskild bransch påverkas utfallet starkt av vertikal integration. Inom det svenska näringslivet har det blivit allt vanligare att olika delar av verksamheten flyttas ut ur företagen, det som numera ofta kallas "outsourcing". Detta är en viktig delförklaring till att industrisektorn i Sverige sedan lång tid krymper, medan tjänstesektorerna expanderar. Om t.ex. ett mejeri distribuerar sina varor med egna lastbilar, blir chaufförernas löner en del av mejerinäringens förädlingsvärde. Om mejeriet avvecklar den egna distributionen och i stället köper tjänsterna av åkeriföretag, leder det i statistiken till en krympning av mejeriindustrin och en expansion av transportsektorn. Många gånger har sådana förändringar skett genom att den egna distributionsverksamheten ombildats till ett särskilt bolag som då får en annan klassning i Nationalräkenskaperna. I praktiken har ingenting hänt, men i NR:s bokföring har en väsentlig förändring skett vad gäller fördelningen mellan näringsgrenar.

Den långsiktiga utveckling i jordbruket som beskrivs i det föregående har på detta sätt medfört att näringen bokförts för en allt mindre del av produktionen, samtidigt som andra näringars beroende av jordbruket ökat.

2 Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter

Jord- och skogsbrukets andel av sysselsättningen varierar mellan olika källor. Enligt SCB:s s.k. registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS) var den 1,7 % år 2006. Enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU) var den samma år 1,9 %. Enligt nationalräkenskaperna (NR) var den 2,2 %. Dessa skillnader beror på delvis skilda definitioner och olika insamlingsförfarande och sammanhänger främst med att jord- och skogsbruk ofta bedrivs på deltid parallellt med andra sysselsättningar. RAMS ger helt klart en underskattning beroende på att statistiken bygger på arbetsgivares kontrolluppgifter och på taxeringsunderlag för företagare. I dessa källor är det svårt att identifiera jordbrukare och många av dem hänförs till andra näringsgrenar.

Dessa uppgifter avser sysselsättningen i själva jord- och skogsbruket. Näringarna skapar emellertid mera sysselsättning i andra näringsgrenar som är beroende av dem på ett eller annat sätt. De sysselsätter sålunda arbetskraft också i livsmedels- och skogsindustrierna samt i andra näringar som är underleverantörer i tidigare led. Förädlingsindustrierna sysselsätter även byggnads- och maskinindustri, förpackningsindustri, åkerier etc. Bland de underleverantörer

som är beroende av jord- och skogsbruk kan nämnas industrier för fodermedel samt jordbruks- och skogsmaskiner, handel med spannmål, foder och maskiner, plantskolor, bokföringsbyråer och veterinärer.

Även dessa "stödnäringar" har underleverantörer. Därigenom har jordbruket en indirekt betydelse för sysselsättningen även i näringsgrenar som inte är direkt kopplade till dem. Summan av denna inverkan i produktionskedjans alla led brukar benämnas en närings indirekta sysselsättningseffekter. Dessa effekter kan beräknas med hjälp av s.k. input-output-teknik, som innebär att man med hjälp av uppgifter från nationalräkenskaperna kan följa en produktionskedja bakåt genom alla led.

Jordbrukets direkta och indirekta sysselsättningseffekter i Sverige år 2006 har beräknats till följande (antal sysselsatta):

Jordbruk och trädgårdsnäring	65 600
Livsmedelsindustri	58 900
Övrig indirekt sysselsättning	88 300
<i>Summa</i>	<i>212 800</i>

Detta innebär att 4,8 % av sysselsättningen i landet är beroende av livsmedelssektorns produktion. Dessa tal innebär att varje jordbrukare sysselsätter ytterligare mer än två personer i andra näringsgrenar i Sverige.¹ Denna kvot varierar mellan jordbruksföretagen beroende främst på deras driftsinriktning.

Sysselsättningen avser som nämnts jordbruk och livsmedelsindustri och deras underleverantörer i alla led bakåt. Däremot ingår inte efterföljande led, t.ex. detaljhandel. Distributionen av livsmedel i sysselsatte år 2006 ungefär 108 000 personer i parti- och detaljhandel samt 96 000 personer i restauranger och andra storkök. Eftersom nästan 60 % av de livsmedel som vi konsumerar kommer från svenskt jordbruk, var närmare 120 000 personer sysselsatta med distribution av svenska livsmedel. De ingår alltså inte i ovanstående uppgifter.

I ovanstående beräkningar ingår endast jord- och skogsbrukare som är huvudsakligen sysselsatta i dessa näringar. Ett problem är att många av dem arbetar deltid, och att många då bokförs på andra näringsgrenar. Enligt Jordbruksverkets undersökning av jordbrukets arbetskraft var 178 000 personer år 2007 verksamma i jordbruket på hel- eller deltid. Utöver de som redovisas i den officiella sysselsättningsstatistiken arbetar således ytterligare mer än 110 000 personer deltid i jordbruket men har sin huvudsakliga sysselsättning i andra näringar eller har passerat den övre åldergränsen för att räknas in i statistiken (64 år).

Enligt AKU var 101 200 personer år 2007 huvudsakligen sysselsatta i jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske. Av dem hade 12 000 personer sysselsättning även i någon annan näringsgren (som bisyssla). Därtill fanns ytterligare 35 500 personer i de gröna näringarna som var huvudsakligen sysselsatta i andra näringar. De här redovisade beräkningarna torde därför vara en underskattning av antalet personer som är mer eller mindre beroende av jordbruket. Se även avsnitt 4.2.

¹ Som framgår av bilaga 5 ingår i livsmedelsindustrin även en del verksamheter som inte är kopplade till det svenska jordbruket, men som inte kan skiljas ut i statistiken. Det gäller till exempel kafferosterier och fiskkonservindustri. Tillsammans svarar sådana verksamheter för högst ett par procent av den totala sysselsättningen i hela livsmedelkedjan.

Skogsindustrin är beroende av skogsbruket lika väl som livsmedelsindustrin av jordbruket. Skogsbrukets och skogsindustrins sammanlagda sysselsättnings-effekter år 2006 har beräknats till följande (antal sysselsatta):

Skogsbruk	29 700
Skogsindustri	75 100
Övrig indirekt sysselsättning	98 800
<i>Summa</i>	<i>203 600</i>

Detta är sysselsättning i produktionen. Den motsvarar 4,6 % av all sysselsättning i Sverige.

Själva skogsbruket svarar för mindre än en sjättedel av den totala direkta och indirekta sysselsättningen. Det innebär att varje person i skogsbruket sysselsätter mer än fem personer i andra näringsgrenar. Detta är ett extremt högt tal jämfört med andra näringsgrenar. Det har i huvudsak två förklaringar. För det första har skogsbruket i stort med tiden blivit alltmera mekaniserat. Under de senaste 20 åren har sysselsättningen mer än halverats trots i stort sett oförändrad produktion. För det andra arbetar många endast deltid i skogen. Det gäller särskilt många jordbrukare, men också andra ägare inom familjeskogsbruket. Sammantaget ligger näringens betydelse från sysselsättningssynpunkt således inte i dess egen sysselsättning av arbetskraft, utan i dess förmåga att skapa sysselsättning i andra näringar.

Många jordbrukare arbetar i egen skog. Dessa skogar svarar för drygt en femtedel av avverkningsvärdet i det svenska skogsbruket. Detta är som nämnts en del av förklaringen till jordbrukets låga förädlingsvärde per sysselsatt. Därför bör jord- och skogsbruket helst betraktas som en näringsgren. Det sammanlagda jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter kan summeras enligt följande (antal sysselsatta):

Jord- och skogsbruk	95 300
Livsmedels- och skogsindustri	134 000
Övrig indirekt sysselsättning	187 100
<i>Summa</i>	<i>416 400</i>

Detta motsvarar 9,4 % av all sysselsättning i Sverige.

Den direkta och indirekta sysselsättningen i livsmedels- och skogsredjorna och deras underleverantörer bildar också underlag för lokala servicenäringar, t.ex. detaljhandel, lokaltrafik, vård och omsorg, skolor. Detta är de areella näringarnas s.k. *inducerade* sysselsättningseffekter i den kommunala verksamheten och det lokala näringslivet. Andelen av de lokala servicenäringarna som kan anses vara direkt eller indirekt beroende av livsmedelssektorn har bestämts på följande sätt.

Till de lokala servicenäringarna har följande räknats: detaljhandel, restauranger, rekreation, kultur, lokaltrafik, post och tele (del), banker (del), grundskola och gymnasium, hälso- och sjukvård, barnomsorg, socialtjänst, reparations- och annan serviceverksamhet (del). I vissa fall beaktas bara delar av de nämnda näringarna, nämligen de delar som på det lokala planet tillhandahåller varor och tjänster till allmänheten. Sammanlagt sysselsatte dessa verksamheter år 2006 ca 1,8 miljoner människor i Sverige av totalt 4,4 miljoner sysselsatta. Bland verksamheter som i detta sammanhang inte räknats till lokal service kan nämnas –

förutom jord- och skogsbruk – industri, partihandel, järnväg och flyg, statlig förvaltning, högre undervisning, forskning, större sjukhus samt åldringsvård.

Från sysselsättningssynpunkt har de inducerade effekterna betydelse främst i ett lokalt perspektiv. Befolkningen efterfrågar denna typ av tjänster oavsett var de bor. Om sysselsättningen i t.ex. jordbruk eller tillverkningsindustri minskar i en kommun, kan det leda till att människorna flyttar därifrån och då tar med sig sin efterfrågan på lokal service. Motsvarande ökning sker då i inflyttningsregionerna i t.ex. storstadsområdena. Från sysselsättningssynpunkt är detta ett problem främst i utflyttningsområdena men inte i lika hög grad i landet som helhet.

Livsmedels- och skogssektorernas andelar av den lokala serviceverksamheten har beräknats kommun för kommun. Andelarna – inkl. indirekt sysselsättning – i kommunerna har förutsatts vara desamma som andelarna av den totala sysselsättningen. Livsmedelssektorns inducerade sysselsättningseffekter i kommunala verksamheter och lokalt näringsliv har sålunda beräknats till 129 000 personer och motsvarande effekter för skogsbruk och skogsindustri till 117 000 personer. Det sammanlagda jord- och skogsbruket sysselsätter således 662 000 personer i Sverige, vilket motsvarar 15 % av den totala sysselsättningen.

Andelen dras ned av bl.a. de låga andelarna i storstadsområdena. I hälften av Sveriges kommuner är minst 18 % av sysselsättningen på ett eller annat sätt beroende av jord- och skogsbruk. I var tionde kommun gäller det en tredjedel av sysselsättningen. I bilaga 1 redovisas detaljerade uppgifter för samtliga kommuner och län i Sverige.

Till jämförelse kan nämnas att bilindustrins sysselsättningseffekter år 2005 enligt följande var något större än jordbrukets och livsmedelsindustrins (antal sysselsatta):

Fordonstillverkning	41 600
Annan tillverkning i fordonsindustri	36 800
Indirekt sysselsättning	147 400
<i>Summa</i>	<i>225 800</i>

Detta motsvarar 5,1 % av all sysselsättning i Sverige. Att bilindustrin inte sysselsätter så mycket mer än jordbruket och livsmedelsindustrin, trots ett betydligt högre produktionsvärde, beror dels på att produktionen är mera kapitalintensiv, dels på att bilindustrin har en större andel av sina underleverantörer i utlandet. En svensk bil är till 49 % importerad¹, jämfört med 28 % för svenska livsmedel. Se vidare kommentarerna i anslutning till BNP-beräkningarna i följande avsnitt.

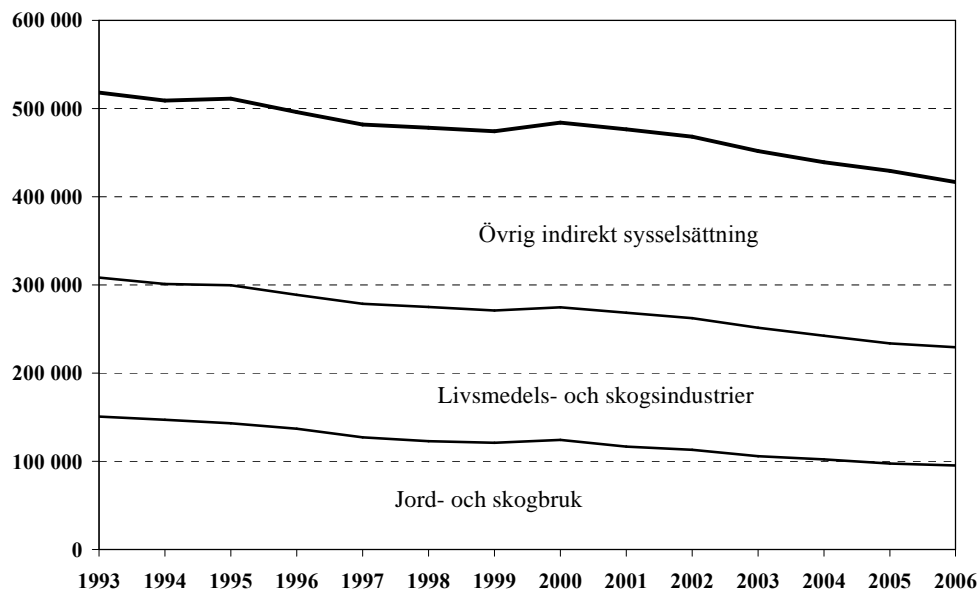
LRF har redovisat statistik och beräkningar av jord- och skogsbrukets betydelse för sysselsättningen i landet sedan 1980-talet. Förändringar av statistikunderlag och beräkningsmetoder innebär att tidigare beräkningar inte är helt jämförbara med de som redovisats här. I detta avsnitt beskrivs översiktligt hur sysselsättning och produktion i de gröna näringarna har utvecklats med det statistikunderlag och de metoder som nu är tillgängliga. Beräkningarna beskriver åren 1993-2006 (valet av startår har styrts av tillgången på data från NR).

¹ Av saluvärdet för den svenska bilindustrin går hälften till att betala för importerade delar eller importerade råvaror i tidigare led.

Sysselsättningsutvecklingen för jord- och skogsbruk, livsmedels- och skogsindustrier samt deras underleverantörer i alla led beskrivs i *Diagram 1*

Jord- och skogsbruket har minskat med 37 %, medan den sammanlagda sysselsättningen i alla led har minskat med endast 20 %. Det speglar främst en snabb produktivitetsutveckling i primärproduktionen som delvis uppnåtts genom ökad användning av inköpta produktionsmedel såsom beskrivs i avsnitt 1 ovan. Under denna period är det främst jordbrukets sysselsättning som minskat, medan skogsbrukets stora nedgång i sysselsättning skedde främst under tidigare årtionden.

Diagram 1 Sysselsättningsutveckling i de gröna näringarna 1993- 2004

3 Andelar av BNP

Enligt nationalräkenskaperna svarade jordbruket år 2006 för 0,5 % av BNP. Lika väl som vad gäller sysselsättningen är näringen egen andel en underskattning av näringens betydelse i samhällsekonomin. Så som beskrivs i avsnitt 2 genererar jordbruket produktion och sysselsättning i livsmedelsindustrin och en lång andra näringsgrenar. Förädlingsvärdena i dessa verksamheter år 2006 kan sammanfattas enligt följande:

	Miljarder kr	% av BNP ¹
Jordbruk	13,2	0,5
Livsmedelsindustri	37,4	1,5
Svenska underleverantörer i tidigare led	35,7	1,4
<i>Summa</i>	<i>86,3</i>	<i>3,4</i>

Eftersom en stor del av förädlingsvärdet går till att betala löner och företagarersättningar finns det ett tydligt samband mellan detta och sysselsättningen. Förädlingsvärdet per sysselsatt är dock lågt i jordbruket jämfört med andra näringar. Det är delvis en effekt av att jordbrukarnas inkomster är jämförelsevis

¹ De enskilda näringsgrenarnas förädlingsvärden (till baspris) har här dividerats med summan av alla näringsgrenar inklusive den offentliga sektorn. Denna summa är lägre än den siffra som officiellt redovisas som BNP (till marknadspris). Se avsnitt 2.2 av bilaga 5.

låga, men det beror också på att avgränsningen mellan näringsgrenar inte sker på samma sätt i BNP-beräkningarna som i sysselsättningsstatistiken. Mera härom i det följande.

Skogsbruket svarade år 2006 officiellt för 0,8 % av BNP. Liksom vad gäller livsmedelskedjan är detta en underskattning av näringens betydelse i samhälls-ekonomi. Förädlingsvärdena i hela skogssektorn år 2006 var följande:

	<i>Miljarder kr</i>	<i>% av BNP</i>
Skogsbruk	22,6	0,9
Skogsindustri	53,1	2,1
Svenska underleverantörer i tidigare led	53,2	2,1
<i>Summa</i>	<i>128,8</i>	<i>5,1</i>

Eftersom många jordbrukare arbetar i egen skog bör jord- och skogsbruket som nämnts helst betraktas som en näringsgren. Sammantaget svarar jord- och skogsbruket och deras förädlingsindustrier för en tolfedel av Sveriges BNP enligt följande sammanställning.

	<i>Miljarder kr</i>	<i>% av BNP</i>
Jord- och skogsbruksföretag	35,8	1,4
Deras förädlingsindustrier	90,5	3,6
Svenska underleverantörer	88,9	3,5
<i>Summa</i>	<i>215,2</i>	<i>8,5</i>

Till jämförelse kan nämnas att bilindustrins andel av BNP beräknat på samma sätt blir knappt 4 % enligt följande:

	<i>Miljarder kr</i>	<i>% av BNP</i>
Fordonsindustri	43,3	1,7
Svenska underleverantörer i tidigare led	52,8	2,1
<i>Summa</i>	<i>96,1</i>	<i>3,8</i>

Ovan talas om underleverantörer i alla led. Därvid avses underleverantörer till jordbruket och livsmedelsindustrin respektive till fordonsindustrin. Såväl livsmedelsindustrin som bilindustrin har en stor del av sina underleverantörer inom respektive bransch. Ovan avses underleverantörer i andra branscher, t.ex. tillverkare av livsmedelsförpackningar eller av bilglas.

Livsmedelsindustrins bruttoproduktionsvärde år 2006 var c:a 135 mdr kr och fordonsindustrins c:a 267 mdr kr. Dessa tal skulle kunna tyda på att bilindustrin har mycket större ekonomisk betydelse. Denna bild är emellertid missvisande av två skäl. För det första innehåller båda värdena betydande dubbelräkningar genom att företagen inom branscherna köper och säljer varor sinsemellan. Exempelvis är slakterier underleverantörer till charktillverkare, men båda hör till samma bransch. Motsvarande förhållande finns mellan olika delar av bilindustrin. För det andra kommer stor del av bilindustrins inköp från import, till viss del i tidigare led. Ungefär hälften av en bil är i praktiken importerad i något led. Motsvarande andel för livsmedel är en tredjedel och för skogsprodukter en femtedel. Detta innebär att livsmedels- och skogsindustrierna i högre grad har sina underleverantörer inom landet.

Enligt NR är jordbrukets andel av sysselsättningen c:a 1,8 %, dvs. mer än tre gånger så mycket som andelen av BNP. Denna skillnad har flera orsaker: att

många jordbrukare har låga inkomster jämfört med andra yrken, att många arbetar deltid i jordbruket och därför inte registreras som jordbrukare, att jordbruksföretagens skogsintäkter inte ingår samt att deras verksamhet i andra näringar underskattas. Om man beaktar jordbruksföretagens intäkter av skogsbruk och andra verksamheter som inte hör till jordbruket, stiger jordbruksföretagens samlade bidrag till BNP från 3,4 % enligt ovan till omkring 4,5 %.

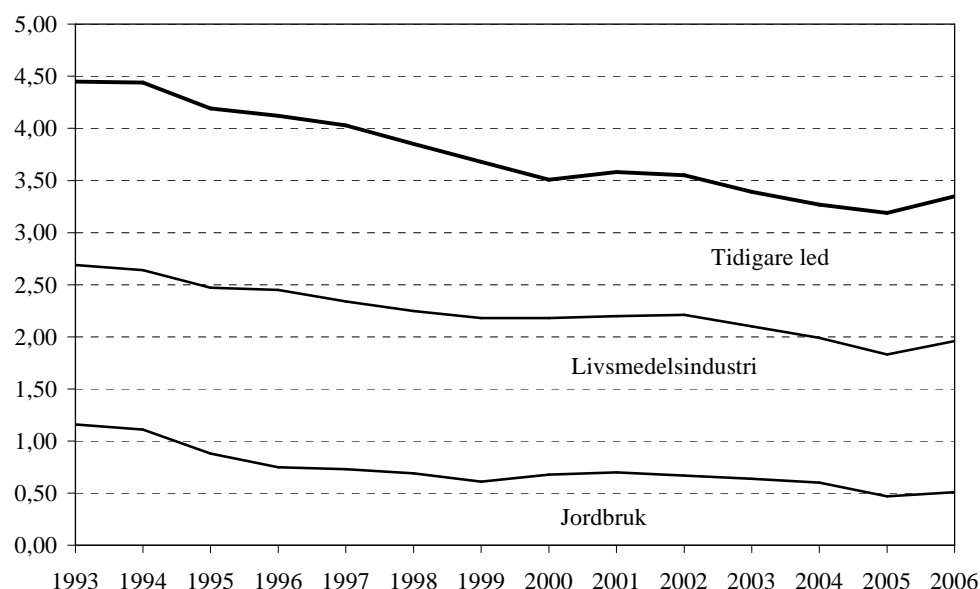
Den "traditionella" jordbruksproduktionen av livsmedel har en rad konsekvenser som inte kommer till direkt uttryck i näringens produktionsvärde. Det gäller vad som i nationalekonomin benämns externa effekter och kollektiva nyttigheter. Många av dem har ett positivt värde, t.ex. levande landsbygd, bevarat kulturarv, öppet landskap, biologisk mångfald, etiskt försvarbar produktion, gott djurskydd, livsmedelssäkerhet etc. En del av dem är negativa, t.ex. utsläpp och föroreningar av olika slag.

En del av dessa effekter beaktas på ett eller annat sätt i nationalräkenskaperna genom marknadspriserna eller genom miljöersättningar och LBU-stöd. I vissa sådana fall är det samhället som sett till att dessa ersättningar erhålls genom gränsskydd eller särskilda stödåtgärder. I andra fall sker det genom att konsumenternas betalningsvilja för vissa egenskaper hos svenska livsmedel leder till att jordbruket kan ta ut högre priser för dem.

Andra effekter beaktas inte i NR. I en samhällsekonomisk bedömning skulle jordbrukets bidrag till BNP då behöva kompletteras på något sätt.

Utvecklingen över tiden har i viss mån varit olika i livsmedels- och skogssektorerna. Jordbrukets bidrag till BNP har mer än halverats under perioden, medan hela livsmedelskedjans bidrag har minskat med 25 %¹.

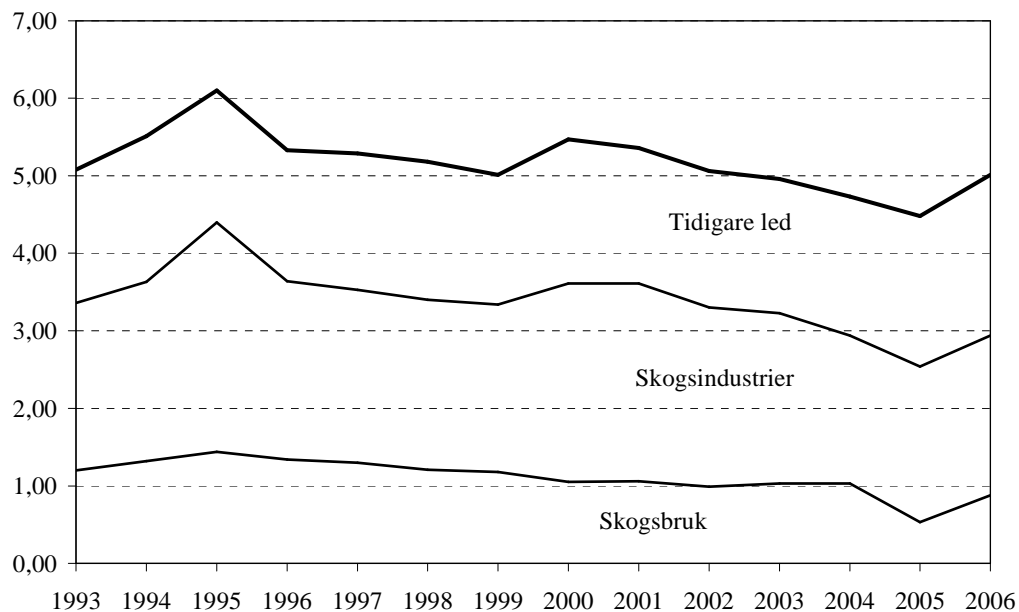
Diagram 2 Livsmedelskedjans bidrag till BNP 1993- 2006, % av BNP

¹ En del av nedgången i jordbrukets bidrag till BNP beror på att medan arealersättningar och djurpremier som fram till 2005 utbetalades till jordbrukarna då räknades till produktionen i BNP-beräkningarna, men att sedan de omvandlades till gårdsstöd räknas de i stället som ett slags bidrag till jordbrukarhushållen. Det sistnämnda gäller även de miljöstöd som jordbrukarna ända sedan EU-medlemskapet år 1995 erhållit. Det är minst sagt diskutabelt, eftersom de utgör ersättning för vissa specificerade tjänster som medför kostnader, vilka ingår i de beaktade produktionskostnaderna.

I skogskedjan har nedgången inte varit lika påtaglig, som framgår av *Diagram 3*. Bortsett från vissa variationer mellan åren, som främst speglar skiftande konjunkturer, har den totala nivån varit i stort sett oförändrad. Skogsbrukets andel har dock minskat med 17 % (med 30 % sedan toppåret 1995), vilket beror på att de rationaliseringar, som enligt ovan främst skedde under tidigare årtionden, har fortsatt om än i långsammare takt.

Diagram 3 Skogsnäringarnas bidrag till BNP 1993- 2006, % av BNP

Hacket i kurvorna år 2005 beror på stormen Gudrun. Att de ökade avverkningarna på grund av stormen får denna effekt beror på att i BNP-beräkningarna beaktas nettotillväxten i skogarna, som det året var negativ.

4 Jord och skogsbrukets betydelse för landsbygden utveckling

4.1 Hittillsvarande utveckling på den svenska landsbygden

På landsbygden bor 2,4 miljoner människor, eller drygt en fjärdedel av Sveriges befolkning.¹ Delar av landsbygden har haft en negativ utveckling av befolkning, sysselsättning och service till de boende. I tätbefolkade delar av landet är landsbygden utveckling mera positiv, vilket främst beror på bättre möjligheter att arbetspendla. Den positiva utvecklingen i tätortsnära landsbygd har skymt den negativa utvecklingen i glesare bygder. Detta beror på att den offentliga statistiken inte är upplagd på ett sätt som belyser dessa problem.

Jord- och skogsbruksföretagen är viktiga på landsbygden, lika väl som förhållandena där är mycket viktiga för dessa näringar och deras utövare. Landsbygden är livsmiljö för både jord- och skogsbrukarnas familjer och för deras företag. Avstånden till större tätorter är betydelsefulla av flera skäl. För det första

¹ Det finns en oklarhet kring definitionen av begreppet landsbygd. Här och i fortsättningen inkluderar vi mindre tätorter med upp till 2 000 invånare. Denna definition innebär alltså att landsbygd är alla områden utanför tätorter med mer än 2 000 invånare. Däri inkluderas en del områden som ligger så nära stora tätorter att det är tveksamt om de kan kallas för landsbygd. Valet av just gränsen 2 000 har styrts främst av tillgången på statistik kopplad till postnummerområden.

påverkar de hushållens levnadsstandard i form av tillgång till service av olika slag, t.ex. dagligvaruhandel, post, bank, sjukvård, barnomsorg, skolundervisning. För det andra påverkas företagandets förutsättningar ifråga om både infrastruktur och möjligheter att få avsättning för produkterna. För det tredje behövs ofta arbets- och inkomstmöjligheter för de familjemedlemmar som inte kan finna sin utkomst på den egna gården. Avståndens betydelse förstärks ofta av dåliga kommunikationer. Vägar och kollektivtrafik har ofta låg standard, och den blir som regel sämre ju längre bort från tätorten man bor. El- och telefonnät är sämre än i tätorterna och drabbas oftare av störningar.

Sveriges befolkning ökar långsamt, med ungefär en halv procent per år. Det är emellertid stor skillnader mellan olika delar av landet. I tätbefolkade områden är befolkningstillväxten mer än dubbelt så snabb. I Mälardalen ökade befolkningen med 13 % mellan 1990 och 2005 och i ett område bestående av Västkusten och Skåne ökade den med 11 %. Se bilaga 3. I övriga södra Sverige var folkmängden totalt sett oförändrad, men den ökade med 3 % i tätorterna och minskade med 4 % på landsbygden. Norr om Mälardalen minskade befolkningen med drygt 3 %. Minskningen ägde rum i både tätorter och på landsbygden. I de fyra nordligaste länen minskade befolkningen på landsbygden med 9 %.

Även på landsbygden är bilden mycket splittrad. På det som här kallas tätortsnära landsbygd ökade befolkningen med 5 %, samtidigt som den på landsbygden i övrigt (glesbygd) minskade med 7 %.¹ I Mälardalen ökade befolkningen med 27 % på den tätortsnära landsbygden. Detta beror främst på att ett ökande intresse för att bo på landet kombineras med pendlingsavstånd till tätbefolkade och expansiva områden inklusive flera stora städer, förutom Stockholm även Uppsala, Södertälje, Eskilstuna och Västerås. I området Västkusten och Skåne ökade befolkningen med 7 % på den tätortsnära landsbygden, med närhet till stora städer som Göteborg, Halmstad, Hälsingborg, Malmö och Lund. I dessa tätbefolkade delar av landet är kommunikationerna bättre än i stora delar av landet i övrigt. Även i områden med minskad landsbygdsbefolkning finns stora städer, men de ligger glesare, vilket skapar större pendlingsavstånd för dem som bor på landsbygden.

Medan som nämnts drygt en fjärdedel av Sveriges befolkning bor på landsbygden finns endast en femtedel av sysselsättningstillfällena där. I den tätortsnära landsbygden finns det 25 % färre sysselsättningstillfällen per invånare än i de större tätorterna. Den arbetspendling som detta innebär sker dock över ganska korta avstånd, och upplevs därför ofta inte som något stort problem. I glesbygderna är motsvarande tal 33 %. Eftersom avstånden till större tätorter är större, innebär en sådan pendling större problem.

Många landsbygdsbor får således sysselsättning genom att arbetspendla till tätorter som ibland ligger långt bort. De är naturligtvis bättre att pendla än att vara arbetslös eller tvingas flytta, men de flesta föredrar förmodligen att arbeta någorlunda i närheten av sina bostäder. Detta främst därför att man vill slippa de långa resorna i sig, men också därför att det skulle underlätta dagligvaruinköp, dagislämning etcetera. Vidare medför omfattande arbetspendling från ett område att den lokala servicen till befolkningen i området blir sämre. Detta

¹ Begreppen tätortsnära landsbygd och glesbygd har även använts av Glesbygdsverket (GBV), men med en annan innebörd än i denna rapport (enligt bilaga 3 och bilaga 5, avsnitt 1.3).

drabbar såväl lokalt arbetande som barn och äldre utan tillgång till bil, många gånger även i delar av den tätortsnära landsbygden.

Det som ofta framstått som lösningen på landsbygdens problem – arbetspendling till tätorter – förstärker därför problemen på ett annat plan, eftersom det leder till att underlaget för lokal service försämras.

Som nämnts har befolkningen ökat på den tätortsnära landsbygden, medan den minskat i glesbygden. Det är värt att notera att de delar av landet där landsbygdsbefolkningen minskat, har också befolkningen i tätorterna minskat. I icke tätortsnära kommuner år 2005 hade folkmängden i minskat i 104 av 144 tätorter med 2 000-9 999 invånare. Landsbygden påverkas således starkt av tätorterna, främst beroende på möjligheterna till arbetspendling. Det visar sig också i att befolkningen minskar även på den tätortsnära landsbygden i sydvästra Sverige och i de nordligaste länen.

LRF gjorde 2004 en bearbetning av Glesbygdsverkets (GBV) och Konsumentverkets servicedatabaser, som visade tillgången på olika typer av offentlig och privat service i tätorter av olika storlek. Tillgången på service för invånarna och den omgivande landsbygden varierar starkt med tätorternas storlek. Även ganska små orter har ofta dagligvaruaffär och skola upp till mellanstadiet. Det finns i ungefär hälften av alla orter med 200-500 invånare och i 75-80 % av alla orter med 500-1 000 invånare. Högstadieskolor, apotek, vårdcentraler, bensinstationer är ovanliga i sådana mindre tätorter, men något vanligare i orter med 1 000-2 000 invånare. I orter med 2 000 invånare eller mer finns ofta ett hyggligt serviceutbud, men för att finna t.ex. ett gymnasium måste man ofta bege sig till en ort med mer än 5 000 invånare. För att ha tillgång till ett någorlunda fullständigt serviceutbud måste man bo i en tätort med minst 10 000 invånare. För att vara säker på att finns ett sjukhus eller BB på orten måste man bo i en stad med minst 100 000 invånare.

Denna undersökning gjordes som nämnts år 2004 och avsåg förhållandena åren dessförinnan. Tillgänglig statistik tyder på att tillgången på service till hushållen på landsbygden sedan dess har försämrats ytterligare. Man måste också beakta att höga energipriser och en strävan till minskade koldioxidutsläpp försvårar pendling med bil, vilket innebär att större krav kommer att ställas på en fungerande kollektivtrafik.

Den svenska landsbygdspolitiken har länge varit – och är fortfarande – i huvudsak inriktad på att utveckla landsbygdens näringsliv. Det är självfallet mycket viktigt, men det kan förefalla som om man något har försummat levnadsförhållandena. Familjernas möjligheter att bo och leva på landsbygden är dock lika viktiga för företagens utveckling som övriga företagarvillkor.

Tyvärr är Glesbygdsverkets statistik för närvarande inte upplagd så att problemen med att bo på landsbygden utanför de tätortsnära områdena kan belysas på ett fullständigt sätt. En landsbygdsstatistik som beaktar även sådana förhållanden som skulle troligen leda till att stora delar av södra Sveriges yta betraktas som landsbygd med behov av landsbygdspolitiska åtgärder och inte bara som områden inom pendlingsavstånd från tätorter.

4.2 Jordbrukarna som mångsysslare och landsbygdsföretagare

Det svenska jordbruket har med åren blivit alltmera diversifierat. För många lantbrukare kan jordbruket inte ge en acceptabel försörjning för familjen. Jordbrukarna och deras familjemedlemmar har tvingats till olika kompletterande sysselsättningar inom och utom de egna företagen för att kunna fortsätta med jordbruket och ändå uppnå tillräckliga inkomster. Det traditionella jordbruket har sålunda för sektorn som helhet fått allt mindre betydelse och olika kompletterande sysselsättningar har fått större betydelse. Många av dessa ”bisysslor” har förekommit sedan lång tid tillbaka, men omfattningen har successivt ökat. Detta medför enligt de föregående avsnitten att nationalräkenskaperna ger en missvisande bild av jordbrukets betydelse.

Denna utveckling har också medfört att jordbruket är en mycket heterogen sektor. Där finns stora företag som sysselsätter en eller flera personer med växtodling och/eller djuruppfödning. Där finns många jordbruksmässigt små företag med betydande verksamhet utanför det egentliga jordbruket, t.ex. turism eller skogsbruk. Slutligen finns också många små företag som utgör en fritidssysselsättning vid sidan av en heltidsanställning utanför jordbruket.

Enligt Jordbruksverkets statistik fanns år 2007 knappt 73 000 företag med minst 2 ha åker. Av dem kunde knappt 19 000 företag klassas som heltidsjordbruk i den meningen att det beräknade arbetsbehovet för att sköta företagets jordbruk översteg 1 600 timmar per år. De svarade för uppskattningsvis ungefär tre fjärdedelar av jordbrukssektorns intäkter. Resterande omkring 54 000 företag med minst 2 ha åker svarade för ungefär en fjärdedel av intäkterna och en ännu mindre del av ersättningen till eget arbete och kapital. Dessa brukarfamiljer får då en större andel av sina inkomster från andra verksamheter på gårdarna eller från arbete utanför gården.

Som nämnts bedriver alltfler av jordbruksföretagen andra verksamheter vid sidan av jordbruket. Jordbruksverket har undersökt omfattningen år 2005 av sådana kompletterande verksamheter.¹ Det framkom att av landets då 75 800 jordbruksföretag bedrev 23 000 företag minst en sådan verksamhet (skogsbruk oräknat) med en sammanlagd omsättning av närmare 12,5 mdr kr. Nettoinkomsten kan grovt uppskattas till ungefär 6 mdr kr. Omfattningen av de kompletterade verksamheterna varierar starkt mellan de berörda företagen. Den genomsnittliga arbetstiden i sådana verksamheter var knappt 1 600 timmar per år, vilket motsvarar ett heltidsarbete. I en fjärdedel av företagen understeg årsarbetstiden 450 timmar, men i drygt en tredjedel företagen sysselsattes minst en person på heltid av sådana verksamheter. Vissa av verksamheterna är säsongbetonade, och den genomsnittliga årsarbetstiden kan då spegla en hög sysselsättning under en del av året och lägre under andra delar.

Jordbruksföretagens nettointäkter av skogsbruk var år 2006 c:a 4,5 mdr kr, varav ungefär 3 mdr kr blev brukarnas familjeinkomster. Huvuddelen av skogsinkomsterna (drygt 60 %) tillfaller de mindre jordbruksföretagen, vilket är en

¹ Dessa verksamheter betraktas således som kompletterande till jord- och skogsbruket, vilket beror på att undersökningen har gjorts bland jordbrukare. I praktiken kan dessa verksamheter många gånger vara viktigare för företagen än deras jord- och skogsbruk, som i de fallen snarare är att betrakta som kompletterande.

naturlig följd av att de stora företagen har sin tyngdpunkt i slättbygderna där tillgången på skog är begränsad. Övrigt familjeskogsbruk utan koppling till jordbruk omsatte ytterligare drygt 8 mdr kr.

LRF har undersökt medlemmarnas samtliga verksamheter inom företagen hösten 2008, dvs. förutom jord- och skogsbruk även andra verksamheter som bedrivs som näringsverksamhet, dvs. i princip samma sak som de kompletterande verksamheterna i Jordbruksverkets undersökning. Se *Tabell 1*.

Tabell 1 LRF-medlemmars kompletterande driftsgrenar hösten 2008

	<i>Antal företag</i>		<i>Antal företag</i>
Entreprenadarbeten	7 952	Turism: mat och logi	1 879
Produktion av förnybar energi	6 010	Turism: annat (bl.a. med hästar)	2 098
Förädling och försäljning av gårdsprodukter	1 310	Uthyrning av bostäder och lokaler	5 973
Hästar (avel, trav, stallplatsuthyrning etc.)	4 166	Vilt i hägn, vattenbruk	596
Förädling av trä	1 570	Andra verksamheter	2 935
Snöröjning	2 257	<i>Summa</i>	<i>38 192</i>
Farmartjänst	1 446		

Källa: Uppgifter ur LRF:s medlemsregister.

Dessa 38 000 kompletterande verksamheter har rapporterats av 41 000 jordbruksföretag där brukaren är medlem i LRF. Det innebär att företagen bedriver i genomsnitt 0,93 sådana verksamheter. Eftersom många företag inte alls har sådana här verksamheter, är det således många som bedriver mer än en, främst beroende på att vissa kombinationer är vanliga.

Antalet företag med kompletterande verksamheter i LRF:s undersökning är betydligt flera än i Jordbruksverkets, särskilt med tanke på att alla jordbrukare inte är medlemmar i LRF. Det högre antalet företag i LRF:s undersökning skall ses mot bakgrund av dels att den avser år 2008 jämfört med 2005 för Jordbruksverkets. LRF har årligen gjort motsvarande sammanställningar ut sitt medlemsregister, och de tyder på att antalet verksamheter ökar från år till år.¹

SCB har undersökt jordbrukarnas taxerade inkomster år 2006 av näringsverksamhet (dvs. i huvudsak jordbruk) och av tjänst (dvs. inkomst av anställning utanför gården men även av pension) för jordbruksföretag av olika storlek. Se bilaga 4. Jordbrukare och deras familjmedlemmar hade år 2006 sammanlagt 22,5 miljarder kr i inkomst av tjänst. Av undersökningen framgår att den största delen av detta belopp av intjänades brukare med små jordbruksföretag och av anhöriga till brukare av större företag. Deltidsföretag som kräver mindre än 1 600 timmar per år svarar för ungefär 70 % av tjänsteinkomsterna.

Jordbruket omsatte år 2006 för sammanlagt c:a 43,1 mdr kr för producerade varor och tjänster, inkl. direktstöd från EU. Kostnaderna för inköpta produktionsmedel från andra sektorer var 36,0 mdr kr. Nettot, jordbrukarnas företagareinkomster, var 7,1 mdr kr. Den stora kostnadsvolymen är en väsentlig del av jordbrukets stora indirekta sysselsättningseffekter (se avsnitt 1). Även om en

¹ En förklaring till skillnaden kan vara att Jordbruksverket i sin undersökning gav lantbrukarna möjlighet att välja på sju verksamhetsområden plus en grupp "Övrigt", medan LRF gav 32 olika verksamhetsgrenar. Det är LRF:s erfarenhet att flera svarsalternativ ger flera positiva svar när det gäller verksamheter som ligger utanför det egentliga jordbruket.

stor del av produktionsmedlen köps ganska långt ifrån, är en betydande del ofta lokalt inköpta. Lantbrukarna är på så sätt en viktig del av det lokala näringslivet. De köper varor och tjänster från många andra lokala företag, t.ex. elektriker, snickare, rörmontörer, bokföringskonsulter, produktionsrådgivare, maskinstationer, veterinärer, inseminatörer, skogsavverkningsföretag etcetera. Hur pass omfattande sådana inköp blir, beror av verksamhetens inriktning i det enskilda fallet och av vad lantbrukaren kan göra själv. Det är inte ovanligt att en lantbrukare har sådana affärsrelationer till 5-10 andra lokala företag. Dessutom är han många gånger själv leverantör av sådana tjänster, t.ex. tröskning åt grannar eller snöröjning.

LRF har låtit SCB utföra bearbetningar av sitt företagsregister för att belysa sysselsättning och företagande på landsbygden. Sysselsättningssiffrorna har beräknats med hjälp av uppgifter om antalet anställda samt uppskattningar av antalet egenföretagare utifrån antalet företag. Uppdelningen på landsbygd och tätorter utgår från postnummer för de platser där arbetsställena finns. Se Tabell 2.

Tabell 2 Sysselsättning fördelad på landsbygd och tätorter och efter näringsgrenar 2006

	<u>Landsbygd</u>		<u>Större tätorter</u>		<u>Samtliga</u>	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Sysselsättning						
Jord- och skogsbruk	61 569	9,5	27 277	0,8	88 846	2,1
Livsmedels- och skogsindustri	43 378	6,7	80 250	2,3	123 628	3,0
Övrig industri m.m.	128 055	19,8	398 496	11,4	526 551	12,7
Byggverksamhet	59 617	9,2	212 405	6,1	272 022	6,5
Handel och kommunikationer	130 627	20,2	770 942	22,0	901 569	21,7
Andra företag	82 889	12,8	853 051	24,3	935 940	22,5
Offentlig sektor	140 582	21,7	1 166 139	33,2	1 306 721	31,4
<i>Summa</i>	<i>646 717</i>	<i>100,0</i>	<i>3 508 560</i>	<i>100,0</i>	<i>4 155 277</i>	<i>100,0</i>

Källa: Bearbetning av SCB:s Företagsregister på uppdrag av LRF. Se texten.

Medan endast knappt 16 % av all sysselsättning i landet finns på landsbygden, återfinns närmare 70 % av jord- och skogsbruket där.¹ De delar som finns i större tätorter är främst handelsträdgårdar och sådana serviceföretag till jord- och skogsbruk som räknas till näringarna. Av sysselsättningen i livsmedels- och skogsindustri finns en dryg tredjedel på landsbygden, vilket är mer än dubbelt så mycket som all sysselsättning.

År 2006 fanns i Sverige 945 000 företag. Av dem var nästan 99 % småföretag med färre än 50 anställda. Antalsmässigt dominerar de små företagen fullständigt. På landsbygden utgör de små företagen 99,5 %, mot 98,2 % i tätorterna. De stora företagen svarar dock för en betydligt större del av sysselsättningen. Se Tabell 3. De små företagen sysselsatte sammanlagt drygt 2,2 miljoner människor, eller 53 % av samtliga sysselsatta i landet. Småföretagen svarar för 71 % av sysselsättningen på landsbygden, och för 50 % i större tätorter. Såväl

¹ Som framgår av bilaga 5, avsnitt 1.3, innebär indelningen efter postnummerområden att sysselsättningen på landsbygden underskattas och delvis ingår i de större tätorterna. Det beror främst på att en del landsbygd ingår i postnummerområden innehållande större tätorter med mer än 2 000 invånare. Dettas innebär att uppgifterna bör tolkas med försiktighet.

livsmedelstillverkning som skogsindustri finns i nästan alla Sveriges kommuner utanför storstäderna. Landsbygdens småföretagande är en viktig bas för infrastruktur och näringsliv: småindustrier, transport-, service- och handelsföretag. Närmare hälften av företagen på landsbygden hör till jord- och skogsbruk samt förädling av dessa näringars produkter. Eftersom dessa företag är små, är deras andel av sysselsättningen lägre.

Tabell 3 Sysselsättning på landsbygd och i tätorter 2006 efter företagsstorlek

	<u>Landsbygd</u>		<u>Större tätorter</u>		<u>Samtliga</u>	
	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Sysselsättning i företag med						
0-9 anställda	276 316	42,7	807 049	23,0	1 083 365	26,1
10-49 anställda	182 721	28,3	936 350	26,7	1 119 071	26,9
Större företag	187 680	29,0	1 765 161	50,3	1 952 841	47,0
<i>Summa</i>	<i>646 717</i>	<i>100,0</i>	<i>3 508 560</i>	<i>100,0</i>	<i>4 155 277</i>	<i>100,0</i>

Källa: Se Tabell 2.

De flesta företag startas små och förblir små under sin hela existens. De små företagens tillväxt står trots detta för ett mycket betydande sysselsättningstillskott. Det är genom deras stora antal som småföretagens bidrag till den totala sysselsättningsökningen blir stor. Enskilda småföretags tillväxt är normalt inte är så imponerande. Många småföretagare vill inte heller bli stora, eftersom de då kan förlora kontrollen och sitt oberoende.

Jordbruket finns i huvudsak på landsbygden. En stor del av jordbrukets indirekta sysselsättningseffekter uppstår dock inte där, eftersom alla varor och tjänster som behövs för produktionen inte finns att tillgå på den rena landsbygden. Dessutom ligger större förädlingsindustrier ofta i anslutning till större tätorter. Jordbruket är dock spritt över hela landet och skapar sysselsättning på landsbygden och i mindre tätorter. I 110 av Sveriges 290 kommuner är minst 10 % av sysselsättningen på ett eller annat sätt beroende av jordbruket.

Bilaga 1

JORD- OCH SKOGSBRUKETS SAMT LIVSMEDELS- OCH SKOGSINDUSTRIERNAS BETYDELSE FÖR SYSSELSÄTTNINGEN ÅR 2006

	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning							Total syssel- sättn.	
	Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- industri	Annan indirekt syssels.	Summa	% av all sys- sels.	Inducerad sys- selsättning Antal %		Total effekt %
Botkyrka	140	300	310	1 170	1 920	8,7	990 2 910	13,3	21 960
Danderyd	80	30	10	360	480	2,9	280 760	4,6	16 530
Ekerö	380	40	70	160	650	9,6	290 940	13,8	6 790
Haninge	220	820	60	510	1 610	6,5	930 2 540	10,3	24 680
Huddinge	110	1 030	110	690	1 940	4,8	1 530 3 470	8,7	40 070
Järfälla	180	740	200	710	1 830	8,0	1 100 2 930	12,7	23 010
Lidingö	30	30	10	200	270	2,3	130 400	3,3	11 990
Nacka	80	140	140	670	1 030	3,4	600 1 630	5,4	30 290
Norrtälje	960	40	1 120	440	2 560	12,1	1 820 4 380	20,6	21 240
Nykvarn	60	0	30	50	140	6,7	50 190	9,1	2 080
Nynäshamn	140	60	50	140	390	5,3	200 590	8,0	7 360
Salem	10	10	0	40	60	2,2	30 90	3,3	2 700
Sigtuna	210	30	80	1 000	1 320	4,8	840 2 160	7,9	27 410
Sollentuna	70	140	30	410	650	2,8	370 1 020	4,3	23 570
Solna	130	250	100	1 760	2 240	3,3	1 980 4 220	6,1	68 790
Stockholm	830	3 420	800	16 820	21 870	3,8	16 540 38 410	6,7	569 320
Sundbyberg	40	20	10	420	490	2,4	300 790	3,9	20 100
Södertälje	260	570	70	980	1 880	4,1	1 330 3 210	7,0	46 150
Tyresö	60	120	70	180	430	4,3	190 620	6,2	10 080
Täby	120	10	20	410	560	2,4	410 970	4,1	23 400
Upplands Väsby	100	680	70	280	1 130	7,5	600 1 730	11,5	15 030
Upplands-Bro	100	30	10	230	370	5,0	150 520	7,1	7 370
Vallentuna	230	20	20	280	550	7,6	220 770	10,6	7 280
Vaxholm	20	10	10	60	100	3,4	40 140	4,8	2 910
Värmdö	100	50	60	200	410	4,1	180 590	5,9	9 930
Österåker	90	30	40	190	350	3,7	140 490	5,1	9 540
<i>Stockholms län</i>	<i>4 750</i>	<i>8 620</i>	<i>3 500</i>	<i>28 360</i>	<i>45 230</i>	<i>4,3</i>	<i>31 240 76 470</i>	<i>7,3</i>	<i>1 049 580</i>
Enköping	740	40	60	690	1 530	10,3	940 2 470	16,7	14 800
Heby	500	10	160	180	850	18,4	460 1 310	28,4	4 620
Håbo	60	20	20	190	290	6,2	110 400	8,5	4 710
Knivsta	120	10	10	140	280	8,5	90 370	11,2	3 300
Tierp	530	20	230	240	1 020	13,3	500 1 520	19,8	7 670
Uppsala	1 060	630	200	6 430	8 320	9,1	5 280 13 600	14,8	91 710
Älvkarleby	30	0	410	250	690	24,6	280 970	34,5	2 810
Östhammar	520	40	30	430	1 020	11,0	520 1 540	16,6	9 250
<i>Uppsala län</i>	<i>3 560</i>	<i>770</i>	<i>1 120</i>	<i>8 550</i>	<i>14 000</i>	<i>10,1</i>	<i>8 180 22 180</i>	<i>16,0</i>	<i>138 870</i>
Eskilstuna	700	490	50	1 250	2 490	5,9	1 550 4 040	9,6	42 270
Flen	380	340	60	240	1 020	16,3	520 1 540	24,6	6 270
Gnesta	180	10	20	70	280	9,4	140 420	14,1	2 980
Katrineholm	550	360	120	410	1 440	10,2	830 2 270	16,1	14 140
Nyköping	510	60	60	810	1 440	6,3	1 000 2 440	10,6	22 930
Oxelösund	0	10	10	140	160	2,9	60 220	4,0	5 500
Strängnäs	230	70	90	300	690	6,3	390 1 080	9,9	10 880
Trosa	60	10	20	100	190	4,9	90 280	7,3	3 840
Vingåker	210	10	20	100	340	10,1	180 520	15,5	3 360
<i>Södermanlands län</i>	<i>2 820</i>	<i>1 360</i>	<i>450</i>	<i>3 420</i>	<i>8 050</i>	<i>7,2</i>	<i>4 760 12 810</i>	<i>11,4</i>	<i>112 170</i>

Bilaga 1

	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning								Total syssel- sättn.	
	Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- industri	Annan indirekt syssels.	Summa	% av all sys- sels.	Inducerad sys- selsättning			Total effekt %
							Antal	%		
Boxholm	180	40	110	60	390	20,3	130	520	27,1	1 920
Finspång	320	30	40	260	650	6,2	270	920	8,8	10 490
Kinda	440	30	420	120	1 010	27,0	450	1 460	39,0	3 740
Linköping	900	1 630	250	3 030	5 810	8,0	3 250	9 060	12,5	72 690
Mjölby	400	300	140	870	1 710	16,0	930	2 640	24,7	10 670
Motala	430	170	60	610	1 270	7,1	720	1 990	11,2	17 790
Norrköping	740	290	2 330	2 700	6 060	10,3	3 860	9 920	16,9	58 800
Söderköping	290	40	20	150	500	11,4	230	730	16,7	4 370
Vadstena	170	30	10	110	320	9,8	190	510	15,5	3 280
Valdemarsvik	300	10	40	130	480	14,1	220	700	20,6	3 400
Ydre	280	10	30	70	390	27,9	150	540	38,6	1 400
Åtvidaberg	280	20	120	160	580	14,9	250	830	21,4	3 880
Ödeshög	220	60	10	60	350	17,7	180	530	26,8	1 980
<i>Östergötlands län</i>	<i>4 950</i>	<i>2 660</i>	<i>3 580</i>	<i>8 330</i>	<i>19 520</i>	<i>10,0</i>	<i>10 830</i>	<i>30 350</i>	<i>15,6</i>	<i>194 410</i>
Aneby	260	10	460	120	850	32,1	370	1 220	46,0	2 650
Eksjö	430	20	680	270	1 400	14,7	790	2 190	22,9	9 550
Gislaved	420	20	340	970	1 750	11,4	740	2 490	16,2	15 370
Gnosjö	110	0	120	380	610	10,0	180	790	13,0	6 100
Habo	170	110	90	190	560	14,5	170	730	19,0	3 850
Jönköping	840	750	970	4 240	6 800	10,2	4 280	11 080	16,7	66 440
Mullsjö	70	20	10	120	220	8,0	90	310	11,3	2 750
Nässjö	450	70	820	690	2 030	14,6	1 150	3 180	22,8	13 920
Sävsjö	330	90	530	260	1 210	25,5	520	1 730	36,5	4 740
Tranås	250	90	90	710	1 140	13,1	720	1 860	21,4	8 690
Vaggeryd	270	50	230	290	840	14,0	370	1 210	20,1	6 010
Vetlanda	700	30	1 460	640	2 830	21,8	1 440	4 270	32,8	13 010
Värnamo	440	30	560	950	1 980	10,9	1 080	3 060	16,8	18 170
<i>Jönköpings län</i>	<i>4 740</i>	<i>1 290</i>	<i>6 360</i>	<i>9 830</i>	<i>22 220</i>	<i>13,0</i>	<i>11 900</i>	<i>34 120</i>	<i>19,9</i>	<i>171 250</i>
Alvesta	540	40	350	460	1 390	17,3	650	2 040	25,4	8 030
Lessebo	110	40	360	150	660	21,8	290	950	31,4	3 030
Ljungby	730	80	170	760	1 740	12,0	810	2 550	17,5	14 530
Markaryd	150	60	280	280	770	14,1	390	1 160	21,2	5 480
Tingsryd	410	250	220	320	1 200	20,5	690	1 890	32,4	5 840
Uppvidinge	340	10	960	250	1 560	30,6	640	2 200	43,2	5 090
Växjö	1 100	350	240	2 550	4 240	9,8	2 600	6 840	15,9	43 070
Älmhult	310	0	140	600	1 050	10,8	690	1 740	18,0	9 690
<i>Kronobergs län</i>	<i>3 690</i>	<i>830</i>	<i>2 720</i>	<i>5 370</i>	<i>12 610</i>	<i>13,3</i>	<i>6 760</i>	<i>19 370</i>	<i>20,4</i>	<i>94 760</i>
Borgholm	670	100	20	220	1 010	22,9	600	1 610	36,5	4 410
Emmaboda	190	10	330	220	750	15,3	300	1 050	21,4	4 910
Hultsfred	340	0	420	300	1 060	18,4	530	1 590	27,6	5 760
Högsby	220	10	190	90	510	24,3	260	770	36,7	2 100
Kalmar	640	570	270	2 260	3 740	11,8	2 580	6 320	20,0	31 630
Mönsterås	240	20	660	270	1 190	23,9	520	1 710	34,4	4 970
Mörbylånga	500	350	20	280	1 150	24,7	500	1 650	35,5	4 650
Nybro	340	30	1 790	500	2 660	30,4	1 510	4 170	47,7	8 740
Oskarshamn	230	20	450	860	1 560	10,8	860	2 420	16,7	14 450
Torsås	260	30	80	110	480	16,1	210	690	23,1	2 990
Vimmerby	430	480	550	440	1 900	24,2	1 080	2 980	38,0	7 840
Västervik	690	130	130	960	1 910	12,2	1 100	3 010	19,3	15 600
<i>Kalmar län</i>	<i>4 750</i>	<i>1 750</i>	<i>4 910</i>	<i>6 510</i>	<i>17 920</i>	<i>16,6</i>	<i>10 050</i>	<i>27 970</i>	<i>25,9</i>	<i>108 050</i>

Bilaga 1

	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning								Total effekt %	Total syssel-sättn.
	Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- industri	Annan indirekt syssels.	Summa	% av all sys- sels.	Inducerad sys- selsättning			
							Antal	%		
Gotland	1 910	540	140	1 190	3 780	14,1	2 520	6 300	23,5	26 820
Karlshamn	280	640	510	530	1 960	15,2	1 120	3 080	23,9	12 880
Karlskrona	560	340	60	1 000	1 960	6,2	1 140	3 100	9,9	31 440
Olofström	180	0	30	280	490	6,3	230	720	9,3	7 730
Ronneby	410	30	570	510	1 520	12,0	720	2 240	17,7	12 680
Sölvesborg	300	440	50	300	1 090	15,8	600	1 690	24,4	6 920
<i>Blekinge län</i>	<i>1 730</i>	<i>1 450</i>	<i>1 220</i>	<i>2 620</i>	<i>7 020</i>	<i>9,8</i>	<i>3 810</i>	<i>10 830</i>	<i>15,1</i>	<i>71 650</i>
Bjuv	140	900	80	240	1 360	26,6	580	1 940	37,9	5 120
Bromölla	140	30	1 170	190	1 530	30,8	690	2 220	44,8	4 960
Burlöv	70	330	180	290	870	11,1	670	1 540	19,6	7 840
Båstad	390	60	20	300	770	11,9	540	1 310	20,2	6 470
Eslöv	520	1 110	290	540	2 460	22,0	1 380	3 840	34,3	11 190
Helsingborg	650	1 810	380	3 850	6 690	10,3	4 950	11 640	17,9	65 200
Hässleholm	990	60	480	860	2 390	10,4	1 470	3 860	16,8	22 930
Höganäs	260	130	20	250	660	8,6	300	960	12,5	7 680
Hörby	590	100	10	270	970	19,4	480	1 450	29,0	5 000
Hör	240	40	10	320	610	11,8	300	910	17,5	5 190
Klippan	310	130	180	360	980	16,0	540	1 520	24,8	6 120
Kristianstad	1 440	2 350	280	1 560	5 630	15,2	3 870	9 500	25,6	37 060
Kävlinge	190	460	10	270	930	11,9	410	1 340	17,1	7 830
Landskrona	210	220	70	540	1 040	6,6	610	1 650	10,5	15 750
Lomma	120	20	10	630	780	16,1	270	1 050	21,6	4 850
Lund	500	260	370	2 270	3 400	5,2	2 180	5 580	8,6	64 890
Malmö	240	2 650	260	6 380	9 530	6,4	7 910	17 440	11,7	148 600
Osby	230	10	240	220	700	15,2	330	1 030	22,3	4 620
Perstorp	120	0	40	190	350	10,1	140	490	14,1	3 470
Simrishamn	520	210	40	430	1 200	16,0	720	1 920	25,6	7 500
Sjöbo	800	40	160	270	1 270	20,4	630	1 900	30,5	6 220
Skurup	230	90	110	260	690	16,6	270	960	23,1	4 160
Staffanstorps	160	120	40	360	680	12,6	230	910	16,9	5 390
Svalöv	470	100	0	360	930	23,9	380	1 310	33,7	3 890
Svedala	190	20	20	270	500	7,3	180	680	10,0	6 810
Tomelilla	620	300	40	290	1 250	24,8	740	1 990	39,5	5 040
Trelleborg	470	200	260	520	1 450	9,9	820	2 270	15,5	14 640
Vellinge	230	80	30	320	660	8,3	230	890	11,2	7 920
Ystad	400	130	130	390	1 050	8,7	780	1 830	15,1	12 120
Åstorp	140	270	820	270	1 500	25,6	920	2 420	41,2	5 870
Ängelholm	480	280	120	700	1 580	9,9	1 000	2 580	16,1	16 030
Örkelljunga	170	330	130	230	860	20,5	470	1 330	31,7	4 200
Östra Göinge	320	50	570	290	1 230	22,7	510	1 740	32,0	5 430
<i>Skåne län</i>	<i>12 550</i>	<i>12 890</i>	<i>6 570</i>	<i>24 490</i>	<i>56 500</i>	<i>10,5</i>	<i>35 500</i>	<i>92 000</i>	<i>17,0</i>	<i>539 990</i>
Falkenberg	960	1 280	680	1 110	4 030	21,7	3 040	7 070	38,1	18 540
Halmstad	820	890	260	2 290	4 260	9,7	2 890	7 150	16,3	43 840
Hylte	240	10	1 170	190	1 610	32,3	830	2 440	48,9	4 990
Kungsbacka	410	120	250	1 020	1 800	8,1	940	2 740	12,3	22 320
Laholm	800	170	160	630	1 760	20,0	920	2 680	30,5	8 780
Varberg	930	310	1 200	1 330	3 770	14,3	2 500	6 270	23,7	26 410
<i>Hallands län</i>	<i>4 160</i>	<i>2 780</i>	<i>3 720</i>	<i>6 570</i>	<i>17 230</i>	<i>13,8</i>	<i>11 120</i>	<i>28 350</i>	<i>22,7</i>	<i>124 880</i>

Bilaga 1

	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning								Total syssel- sättn.	
	Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- industri	Annan indirekt syssels.	Summa	% av all sys- sels.	Inducerad sys- selsättning			Total effekt %
							Antal	%		
Ale	140	10	80	230	460	6,5	170	630	8,9	7 050
Alingsås	240	280	100	420	1 040	6,9	590	1 630	10,8	15 100
Bengtstors	230	80	790	120	1 220	29,3	670	1 890	45,4	4 160
Bollebygd	60	20	80	90	250	9,8	80	330	13,0	2 540
Borås	370	270	460	1 640	2 740	5,2	2 080	4 820	9,2	52 440
Dals-Ed	190	0	50	90	330	15,4	200	530	24,8	2 140
Essunga	210	10	20	80	320	15,4	180	500	24,0	2 080
Falköping	1 100	150	260	710	2 220	15,9	1 150	3 370	24,2	13 940
Färgelanda	300	10	30	60	400	16,9	170	570	24,1	2 370
Grästorp	220	40	20	110	390	21,7	150	540	30,0	1 800
Gullspång	160	10	310	60	540	24,3	280	820	36,9	2 220
Göteborg	440	3 160	630	11 100	15 330	5,0	10 200	25 530	8,3	307 580
Götene	350	1 960	280	220	2 810	43,4	1 130	3 940	60,8	6 480
Herrljunga	360	60	110	140	670	15,5	280	950	21,9	4 330
Hjo	290	50	40	100	480	15,1	190	670	21,1	3 180
Härryda	100	20	150	530	800	5,9	330	1 130	8,3	13 620
Karlsborg	150	10	30	90	280	10,2	120	400	14,6	2 740
Kungälv	200	520	20	470	1 210	7,8	690	1 900	12,2	15 530
Lerum	130	110	120	290	650	6,9	280	930	9,9	9 430
Lidköping	580	610	110	900	2 200	12,2	1 330	3 530	19,6	18 000
Lilla Edet	130	10	700	100	940	23,6	410	1 350	33,8	3 990
Lysekil	90	130	10	180	410	6,2	240	650	9,8	6 620
Mariestad	360	100	670	270	1 400	13,3	800	2 200	21,0	10 490
Mark	470	80	380	370	1 300	10,1	750	2 050	16,0	12 810
Mellerud	390	20	380	120	910	24,9	440	1 350	37,0	3 650
Munkedal	280	60	460	210	1 010	26,4	570	1 580	41,3	3 830
Mölnådal	90	380	1 070	990	2 530	7,3	1 650	4 180	12,1	34 550
Orust	190	90	40	270	590	10,4	310	900	15,8	5 690
Partille	70	170	30	380	650	6,1	320	970	9,2	10 590
Skara	390	1 050	30	1 010	2 480	26,3	1 630	4 110	43,5	9 440
Skövde	620	240	30	940	1 830	6,0	1 140	2 970	9,7	30 680
Sotenäs	60	550	20	100	730	18,0	480	1 210	29,9	4 050
Stenungsund	120	60	10	370	560	5,2	290	850	7,8	10 870
Strömstad	130	30	30	130	320	5,3	290	610	10,1	6 040
Svenljunga	300	10	190	180	680	15,5	380	1 060	24,1	4 400
Tanum	350	0	330	170	850	15,9	520	1 370	25,7	5 330
Tibro	140	10	250	130	530	12,6	250	780	18,5	4 220
Tidaholm	340	50	30	160	580	11,0	270	850	16,2	5 250
Tjörn	80	130	10	140	360	7,5	160	520	10,8	4 800
Tranemo	260	10	180	240	690	11,3	270	960	15,7	6 110
Trollhättan	260	110	60	810	1 240	4,0	740	1 980	6,3	31 230
Töreboda	390	100	260	190	940	25,6	410	1 350	36,8	3 670
Uddevalla	280	140	110	760	1 290	5,2	950	2 240	9,0	24 760
Ulricehamn	540	40	150	380	1 110	12,7	570	1 680	19,2	8 760
Vara	670	110	80	620	1 480	17,0	760	2 240	25,7	8 700
Vårgårda	250	20	90	330	690	12,8	280	970	18,0	5 390
Vänersborg	460	320	380	510	1 670	11,3	940	2 610	17,7	14 730
Åmål	190	20	100	130	440	8,0	270	710	12,9	5 490
Öckerö	0	30	10	70	110	3,4	40	150	4,7	3 220
<i>Västra Götal. län</i>	<i>13 720</i>	<i>11 450</i>	<i>9 780</i>	<i>27 710</i>	<i>62 660</i>	<i>8,1</i>	<i>36 400</i>	<i>99 060</i>	<i>12,8</i>	<i>776 090</i>

Bilaga 1

	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning								Total syssel- sättn.	
	Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- industri	Annan indirekt syssels.	Summa	% av all sys- sels.	Inducerad sys- selsättning			Total effekt %
							Antal	%		
Arvika	420	30	320	510	1 280	10,8	720	2 000	16,9	11 800
Eda	210	0	220	160	590	17,3	510	1 100	32,2	3 420
Filipstad	160	630	0	250	1 040	23,1	530	1 570	34,8	4 510
Forshaga	130	10	170	220	530	17,2	230	760	24,6	3 090
Grums	140	0	1 240	170	1 550	42,5	710	2 260	61,9	3 650
Hagfors	240	60	40	380	720	14,1	350	1 070	21,0	5 100
Hammarö	50	40	1 030	220	1 340	30,4	550	1 890	42,9	4 410
Karlstad	610	750	340	4 600	6 300	13,1	4 570	10 870	22,5	48 220
Kil	180	40	100	290	610	17,0	280	890	24,9	3 580
Kristinehamn	320	30	400	530	1 280	12,9	730	2 010	20,2	9 940
Munkfors	40	0	20	90	150	8,7	90	240	13,9	1 730
Storfors	90	0	0	80	170	11,6	80	250	17,0	1 470
Sunne	440	10	530	350	1 330	23,0	870	2 200	38,1	5 780
Säffle	530	20	430	450	1 430	20,5	770	2 200	31,6	6 960
Torsby	520	60	320	290	1 190	20,3	790	1 980	33,8	5 850
Årjäng	280	40	110	320	750	16,8	590	1 340	30,0	4 470
<i>Värmlands län</i>	<i>4 360</i>	<i>1 720</i>	<i>5 270</i>	<i>8 910</i>	<i>20 260</i>	<i>16,3</i>	<i>12 370</i>	<i>32 630</i>	<i>26,3</i>	<i>123 980</i>
Askersund	260	30	230	130	650	16,7	270	920	23,7	3 890
Degerfors	100	10	0	100	210	6,6	90	300	9,4	3 200
Hallsberg	280	510	110	250	1 150	15,0	570	1 720	22,5	7 650
Hällefors	130	160	20	110	420	13,7	200	620	20,3	3 060
Karlskoga	130	30	230	590	980	6,1	530	1 510	9,4	16 140
Kumla	150	340	130	280	900	12,1	390	1 290	17,3	7 460
Laxå	100	30	190	120	440	15,5	190	630	22,3	2 830
Lekeberg	200	10	30	80	320	17,2	120	440	23,7	1 860
Lindesberg	450	130	830	330	1 740	16,9	900	2 640	25,6	10 300
Ljusnarsberg	80	130	130	40	380	21,5	210	590	33,3	1 770
Nora	130	20	10	150	310	8,8	150	460	13,1	3 510
Örebro	1 000	1 100	400	3 020	5 520	8,0	3 600	9 120	13,2	69 060
<i>Örebro län</i>	<i>3 010</i>	<i>2 500</i>	<i>2 310</i>	<i>5 200</i>	<i>13 020</i>	<i>10,0</i>	<i>7 220</i>	<i>20 240</i>	<i>15,5</i>	<i>130 730</i>
Arboga	120	10	20	160	310	5,7	160	470	8,7	5 400
Fagersta	60	90	70	260	480	7,3	280	760	11,5	6 590
Hallstahammar	110	10	20	370	510	8,4	260	770	12,7	6 040
Kungsör	100	30	10	110	250	7,6	90	340	10,4	3 270
Köping	330	40	100	480	950	7,7	540	1 490	12,1	12 300
Norberg	90	20	90	40	240	13,8	110	350	20,1	1 740
Sala	490	30	80	300	900	11,2	460	1 360	16,9	8 070
Skinnskatteberg	110	0	100	60	270	16,2	100	370	22,2	1 670
Surahammar	60	10	10	110	190	5,6	60	250	7,4	3 380
Västerås	530	750	140	2 040	3 460	5,3	2 120	5 580	8,5	65 710
<i>Västmanlands län</i>	<i>2 000</i>	<i>990</i>	<i>640</i>	<i>3 930</i>	<i>7 560</i>	<i>6,6</i>	<i>4 180</i>	<i>11 740</i>	<i>10,3</i>	<i>114 170</i>

Bilaga 1

	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning								Total syssel- sättn.	
	Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- industri	Annan indirekt syssels.	Summa	% av all sys- sels.	Inducerad sys- selsättning			Total effekt %
							Antal	%		
Avesta	260	30	1 080	560	1 930	18,1	970	2 900	27,2	10 660
Borlänge	250	90	1 080	1 530	2 950	11,4	1 970	4 920	19,0	25 890
Falun	430	140	980	1 320	2 870	10,2	1 660	4 530	16,0	28 240
Gagnef	140	20	310	140	610	18,9	260	870	26,9	3 230
Hedemora	290	200	80	330	900	13,3	460	1 360	20,1	6 750
Leksand	210	140	410	340	1 100	16,2	840	1 940	28,7	6 770
Ludvika	180	410	80	540	1 210	9,9	690	1 900	15,6	12 200
Malung	310	30	150	310	800	13,9	550	1 350	23,4	5 770
Mora	370	120	280	500	1 270	11,3	770	2 040	18,2	11 200
Orsa	180	10	20	80	290	13,4	120	410	19,0	2 160
Rättvik	220	50	160	320	750	18,7	400	1 150	28,6	4 020
Smedjebacken	140	20	40	170	370	10,0	140	510	13,8	3 700
Säter	300	70	110	160	640	18,0	230	870	24,5	3 550
Vansbro	200	180	150	200	730	23,3	330	1 060	33,9	3 130
Älvdalen	340	10	90	240	680	20,4	330	1 010	30,3	3 330
<i>Dalarnas län</i>	<i>3 820</i>	<i>1 520</i>	<i>5 020</i>	<i>6 740</i>	<i>17 100</i>	<i>13,1</i>	<i>9 720</i>	<i>26 820</i>	<i>20,5</i>	<i>130 600</i>
Bollnäs	490	170	110	750	1 520	13,4	880	2 400	21,1	11 360
Gävle	370	740	1 890	2 620	5 620	12,5	3 320	8 940	19,9	44 950
Hofors	100	40	40	180	360	8,0	180	540	12,0	4 510
Hudiksvall	640	70	1 190	850	2 750	16,0	1 550	4 300	25,0	17 210
Ljusdal	650	40	330	550	1 570	18,1	890	2 460	28,4	8 670
Nordanstig	250	30	360	150	790	23,3	320	1 110	32,7	3 390
Ockelbo	140	30	20	180	370	18,0	200	570	27,7	2 060
Ovanåker	350	20	1 080	300	1 750	32,5	790	2 540	47,2	5 380
Sandviken	290	40	170	860	1 360	7,4	680	2 040	11,1	18 320
Söderhamn	240	50	420	730	1 440	13,9	820	2 260	21,8	10 370
<i>Gävleborgs län</i>	<i>3 520</i>	<i>1 230</i>	<i>5 610</i>	<i>7 170</i>	<i>17 530</i>	<i>13,9</i>	<i>9 630</i>	<i>27 160</i>	<i>21,5</i>	<i>126 220</i>
Härnösand	220	20	270	530	1 040	9,2	630	1 670	14,8	11 250
Kramfors	550	160	600	400	1 710	19,6	900	2 610	29,9	8 720
Sollefteå	590	60	80	550	1 280	13,8	720	2 000	21,6	9 260
Sundsvall	750	470	1 330	3 400	5 950	11,8	3 830	9 780	19,4	50 320
Timrå	160	20	690	380	1 250	21,7	490	1 740	30,3	5 750
Ånge	330	20	200	270	820	16,5	420	1 240	24,9	4 980
Örnsköldsvik	900	340	1 750	1 470	4 460	16,8	2 350	6 810	25,6	26 570
<i>Västernorr. län</i>	<i>3 500</i>	<i>1 090</i>	<i>4 920</i>	<i>7 000</i>	<i>16 510</i>	<i>14,1</i>	<i>9 340</i>	<i>25 850</i>	<i>22,1</i>	<i>116 850</i>
Berg	400	20	80	180	680	20,2	330	1 010	30,1	3 360
Bräcke	240	10	210	130	590	23,5	310	900	35,9	2 510
Härjedalen	400	40	70	320	830	16,6	530	1 360	27,2	5 000
Krokom	530	70	150	280	1 030	20,5	480	1 510	30,1	5 020
Ragunda	220	10	120	110	460	18,0	200	660	25,8	2 560
Strömsund	500	40	230	250	1 020	18,9	570	1 590	29,4	5 410
Åre	330	60	60	240	690	13,5	440	1 130	22,1	5 120
Östersund	760	410	150	1 730	3 050	9,3	1 950	5 000	15,2	32 810
<i>Jämtlands län</i>	<i>3 380</i>	<i>660</i>	<i>1 070</i>	<i>3 240</i>	<i>8 350</i>	<i>13,5</i>	<i>4 810</i>	<i>13 160</i>	<i>21,3</i>	<i>61 790</i>

Bilaga 1

	Jord- och skogsbruk samt indirekt och inducerad sysselsättning								Total syssel- sättn.	
	Jord- o skogs- bruk	Livs- medels- industri	Skogs- industri	Annan indirekt syssels.	Summa	% av all sys- sels.	Inducerad sys- sättning			Total effekt %
							Antal	%		
Bjurholm	140	0	30	40	210	25,6	100	310	37,8	820
Dorotea	80	10	10	50	150	11,9	80	230	18,3	1 260
Lycksele	390	40	90	270	790	13,1	520	1 310	21,7	6 050
Malå	90	10	200	80	380	24,4	210	590	37,8	1 560
Nordmaling	170	80	320	100	670	26,0	310	980	38,0	2 580
Norsjö	110	40	360	90	600	30,0	330	930	46,5	2 000
Robertsfors	330	30	20	130	510	19,2	220	730	27,5	2 650
Skellefteå	1 040	370	830	1 690	3 930	11,6	2 120	6 050	17,9	33 860
Sorsele	180	0	50	60	290	21,6	130	420	31,3	1 340
Storuman	210	10	20	210	450	16,5	290	740	27,1	2 730
Umeå	540	600	760	3 640	5 540	9,4	3 240	8 780	14,9	58 900
Vilhelmina	240	40	70	130	480	16,2	310	790	26,7	2 960
Vindeln	210	10	60	130	410	17,5	210	620	26,5	2 340
Vännäs	180	10	160	130	480	16,3	260	740	25,1	2 950
Åsele	170	0	10	70	250	20,0	140	390	31,2	1 250
<i>Västerbottens län</i>	<i>4 080</i>	<i>1 250</i>	<i>2 990</i>	<i>6 820</i>	<i>15 140</i>	<i>12,3</i>	<i>8 470</i>	<i>23 610</i>	<i>19,2</i>	<i>123 250</i>
Arjeplog	130	0	0	70	200	12,5	110	310	19,4	1 600
Arvidsjaur	170	30	130	100	430	13,6	250	680	21,5	3 160
Boden	260	110	60	360	790	7,3	470	1 260	11,6	10 840
Gällivare	200	50	0	350	600	6,5	310	910	9,9	9 190
Haparanda	120	80	120	140	460	12,7	330	790	21,9	3 610
Jokkmokk	260	30	40	110	440	17,1	210	650	25,2	2 580
Kalix	400	20	620	340	1 380	18,3	710	2 090	27,7	7 540
Kiruna	270	10	10	470	760	6,3	450	1 210	10,0	12 080
Luleå	420	410	160	1 870	2 860	7,1	1 830	4 690	11,6	40 550
Pajala	240	30	120	60	450	18,5	250	700	28,8	2 430
Piteå	470	130	1 540	880	3 020	17,0	1 570	4 590	25,9	17 740
Älvsbyn	140	280	260	150	830	24,6	450	1 280	38,0	3 370
Övertorneå	100	30	30	80	240	15,0	130	370	23,1	1 600
Övertorneå	170	20	30	90	310	16,8	150	460	25,0	1 840
<i>Norrbottnens län</i>	<i>3 350</i>	<i>1 230</i>	<i>3 120</i>	<i>5 070</i>	<i>12 770</i>	<i>10,8</i>	<i>7 220</i>	<i>19 990</i>	<i>16,9</i>	<i>118 130</i>
<i>RIKET</i>	<i>95 300</i>	<i>58 900</i>	<i>75 100</i>	<i>187 030</i>	<i>416 400</i>	<i>9,4</i>	<i>246 030</i>	<i>662 000</i>	<i>15,0</i>	<i>4 422 000</i>

Bilaga 2

JORD- OCH SKOGSBRUKETS ANDELAR AV BRUTTOREGIONALPRODUKTEN I LÄNEN ÅR 2006

	Bidrag till BNP, milj. kr				Bidrag till BNP, % av länen				Total BRP milj.kr	Andel av hela riket, %
	Jord- o skogs- bruk	Deras- förädl.- industr.	Annan indirekt syssels.	S:a	Jord- o skogs- bruk	Deras- förädl.- industr.	Annan indirekt syssels.	S:a %		
Stockholm	1 060	7 780	13 650	22 490	0,1	1,1	1,9	3,1	831 510	28,7
Uppsala	1 080	1 290	4 150	6 520	1,4	1,7	5,3	8,4	87 230	3,0
Södermanland	720	1 060	1 650	3 430	1,2	1,8	2,8	5,8	67 110	2,3
Östergötland	1 690	4 680	4 000	10 370	1,7	4,7	4,0	10,4	113 030	3,9
Jönköping	910	5 460	4 700	11 070	1,1	6,6	5,7	13,4	94 460	3,3
Kronoberg	810	2 400	2 560	5 770	1,8	5,2	5,6	12,6	52 450	1,8
Kalmar	1 040	4 640	3 100	8 780	1,9	8,5	5,6	16,0	62 450	2,2
Gotland	220	400	580	1 200	1,7	3,1	4,6	9,4	14 330	0,5
Blekinge	640	1 820	1 250	3 710	1,7	4,9	3,4	10,0	41 990	1,4
Skåne	4 640	12 580	11 830	29 050	1,6	4,3	3,9	9,8	337 630	11,6
Halland	1 160	4 680	3 140	8 980	1,7	7,0	4,8	13,5	75 900	2,6
Västra Götaland	3 730	14 540	13 310	31 580	0,9	3,4	3,1	7,4	485 640	16,7
Värmland	1 820	5 560	4 220	11 600	2,9	8,7	6,6	18,2	72 250	2,5
Örebro	990	3 390	2 490	6 870	1,4	4,9	3,7	10,0	78 170	2,7
Västmanland	770	980	1 890	3 640	1,3	1,6	3,1	6,0	69 580	2,4
Dalarna	2 200	4 930	3 210	10 340	3,0	6,7	4,4	14,1	83 050	2,9
Gävleborg	1 780	5 270	3 400	10 450	2,7	8,0	5,2	15,9	74 500	2,6
Västernorrland	1 910	4 980	3 310	10 200	3,1	8,1	5,4	16,6	69 790	2,4
Jämtland	1 990	1 100	1 540	4 630	6,6	3,6	5,1	15,3	34 220	1,2
Västerbotten	2 310	2 790	3 240	8 340	3,5	4,3	5,0	12,8	74 020	2,6
Norrbottnen	1 920	3 210	2 430	7 560	2,7	4,5	3,5	10,7	80 340	2,8
Totalt	33 390	93 540	89 650	216 580	1,3	3,7	3,5	8,5	2 899 650	100,0

De enskilda näringsgrenarnas förädlingsvärden (till baspris) har här dividerats med summan av alla näringsgrenar inklusive den offentliga sektorn. Denna summa är lägre än den siffra som officiellt redovisas som BNP (till marknadspris). Det beror på att i BNP ingår produktskatter netto som redovisningsmässigt inte kan fördelas på näringsgrenar. Om man beräknar näringsgrenarnas andelar av BNP genom att dividera med BNP till marknadspris summerar de sig inte till 100, utan till 87,5 (år 2006).

Bilaga 3

Befolkningens fördelning på landsbygd och tätorter 2005 samt förändringar 1990-2005

Landsdelar	Hela be- folkningen	Tätorter med minst 2 000 inv.	Landsbygd		Förändring 1990-2005, %				
			Tätorts- nära	Glesbygd-	Hela bef.	Tät- orter	Tätorts- nära l.	Gles- bygd	S:a landsb.
Mälardalen	2 607 761	2 297 917	291 002	18 842	12,9	11,6	27,1	-11,4	23,8
Västkusten och Skåne	2 215 920	1 738 304	410 726	66 890	11,3	12,2	9,7	-1,3	8,0
Övriga södra Sverige	2 134 920	1 339 507	431 014	364 399	0,3	3,2	-2,8	-5,6	-4,1
Norra Svealand	1 208 995	760 303	197 449	251 243	-3,2	-2,6	-3,4	-4,6	-4,1
Norrland	880 156	529 566	165 511	185 079	-3,6	0,4	-3,2	-13,6	-9,0
Samtliga län	9 047 752	6 665 597	1 495 702	886 453	5,3	7,2	5,2	-6,9	0,3

Som landsbygd räknas här områden utanför tätorter med minst 2 000 invånare. Mindre tätorter ingår således i landsbygd med denna definition. Som tätortsnära landsbygd räknas landsbygd i alla kommuner med en centralort med minst 10 000 invånare samt i kommuner inom ungefär sex mil från Stockholm, Göteborg eller Malmö. Som glesbygd räknas landsbygd i övriga kommuner.

För år 1990 har kommuner och tätorter klassats efter förhållandena år 2005. Nuvarande kommunindelning har använts, vilket bl.a. innebär att Heby räknats till Uppsala län båda åren.

Förklaring till regionindelningen

Mälardalen	Stockholms län, Uppsala län utom Heby, Tierps och Östhammars kommuner, Södermanlands län, Västmanlands län utom Bergslagskommunerna Sala, Norberg, Fagersta, Skinnskatteberg och Surahammar.
Västkusten och Skåne	Kommunerna Härryda, Partille, Öckerö, Stenungsund, Tjörn, Orust, Ale, Lerum, Göteborg, Mölndal, Kungälv och Uddevalla i Västra Götalands län, Hallands län utom Hylte kommun samt Skåne län utom kommunerna Östra Göinge, Örkeljunga, Bromölla, Osby och Perstorp.
Övriga södra Sverige	Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, och Blekinge län samt de delar av Skåne, Hallands och Västra Götalands län som inte ingår i Västkusten och Skåne enligt ovan.
Norra Svealand	Värmlands, Örebro, Dalarnas och Gävleborgs län, samt de kommuner i Uppsala och Västmanlands län som inte ingår i Mälardalen enligt ovan.
Norrland	Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Egen bearbetning av SCB:s tätortsstatistik

Jordbrukarnas taxerade inkomster 2006

SCB har undersökt jordbrukarnas taxerade inkomster år 2006 av näringsverksamhet, dvs. i huvudsak jordbruk, och av tjänst, dvs. inkomst av anställning utanför gården men även av pension. I undersökningen ingick endast företag drivna av fysisk person (som enskild firma; 93 % av alla företag). I nedanstående tabell redovisas taxerade inkomster av näringsverksamhet respektive tjänst för jordbruksföretag av olika storlek. Som storleksmått har använts den beräknade årsarbetstiden i företagets jordbruk. Som framgår av tabellen stiger inkomsten av näringsverksamhet som väntat med stigande företagsstorlek.

Jordbrukarnas taxerade inkomster år 2006, kronor per person

<i>Beräknad årsarbetstid i företaget</i>	<i>Näringsverksamhet</i>		<i>Inkomst av tjänst</i>	
	<i>Kvinnor</i>	<i>Män</i>	<i>Kvinnor</i>	<i>Män</i>
- 799	6 300	21 300	176 900	213 600
800-1599	11 100	43 900	162 300	154 200
1600-2399	20 700	83 800	151 200	94 800
2400-3199	33 500	111 800	137 000	58 600
3200-3999	52 200	140 600	120 600	38 800
4000-5599	57 600	150 200	116 600	38 900
5600-	64 900	149 400	112 900	44 900

Källa: SCB.

Det är främst männens inkomst av näringsverksamhet som stiger med företagets storlek, medan deras inkomst av tjänst samtidigt sjunker. För kvinnor sjunker tjänsteinkomsten inte lika mycket. Detta tyder på att männen oftare arbetar heltid i jordbruksföretaget, medan kvinnorna oftare har en stor del av sin sysselsättning utanför jordbruket. De lägre talen för kvinnors inkomst av näringsverksamhet speglar troligen inte bara lägre inkomstnivå, utan också en lägre frekvens. Många gånger står mannen för hela jordbruksföretaget, även om också hustrun arbetar på gården. Av de jordbruksföretag som drivs av fysisk person är en kvinna registrerad som företagare i 14 % av fallen. (För de företag som drivs av juridisk person, främst aktiebolag, finns inte företagarens kön registrerat.)

Jordbrukare och deras familjmedlemmar hade år 2006 sammanlagt 22,5 miljarder kr i inkomst av tjänst. Som framgår av den föregående sammanställningen intjänades den största delen av detta belopp av brukare med små jordbruksföretag och av anhöriga till brukare av större företag. Företag som kräver mindre än 1 600 timmar per år svarar för ungefär 70 % av tjänsteinkomsterna.

Källa: Egen bearbetning av SCB:s statistik

Definitioner och källor

1 Definitioner

1.1 Näringsgrenar

De förvärvsarbetande hänförs till näringsgren efter den huvudsakliga verksamheten vid deras arbetsplatser. Om flera verksamheter bedrivs vid samma arbetsplats bestäms näringsgrenen efter den verksamhet som sysselsätter flest personer.

I den officiella statistikens definition av *jordbruk* (näringsgren 01 enligt SNI 92¹) ingår, förutom jordbruk, även trädgårdsodling samt vissa tjänster inom jordbruk, bl.a. semin- och avbytarverksamhet, maskinstationer. Bland verksamheter som ofta inte brukar räknas till jordbruk kan nämnas uppfödning av sällskapsdjur, renkötsel samt jakt- och viltvård. De utgör dock alla en obetydlig del av sysselsättningen.

I *skogsbruk* (SNI kod 02) ingår förutom avverkning och skogsvård även service till skogsbruket, t.ex. virkesmätning. Skogsbruket brukar delas in i småskaligt familjeskogsbruk och storskaligt skogsbruk. Familjeskogsbruk bedrivs på mark ägd av enskilda skogsägare, dvs. fysiska personer, dödsbon och fåmansägda aktieföretag. Storskogsbruk bedrivs på mark ägd av skogsbolag, staten, kyrkan m.fl.

I *livsmedelsindustri* (SNI kod 15) ingår förutom förädlingsindustri för svenska livsmedelråvaror även en del livsmedelsindustri som helt eller nästan helt saknar koppling till svenskt jordbruk, men som inte kan skiljas ut i statistiken Det gäller till exempel kafferosterier och fiskkonservindustri. Tillsammans svarar sådana verksamheter för högst ett par procent av den totala sysselsättningen i hela livsmedelkedjan. I BNP-beräkningarna ingår även tobaksindustri (SNI kod 16) Den sistnämnda svaret dock för en obetydlig del av livsmedelskedjans beräknade bidrag till BNP.

I *skogsindustri* ingår trävaruindustri (SNI kod 20, sågverk, snickerier, småhustillverkning m.m.) samt massa- och pappersindustri (SNI kod 21).

I *bilindustri* (SNI kod 34) ingår industri för personbilar, lastbilar, släpfordon och släpvagnar samt för delar och tillbehör till motorfordon.

1.2 Indirekt och inducerad sysselsättning

Jord- och skogsbrukets *indirekta* sysselsättningseffekter är den sysselsättning som produktionen genererar hos förädlingsföretagen i närmast efterföljande led samt hos underleverantörer i alla tidigare led. De indirekta sysselsättningseffekterna har beräknats med hjälp av s.k. input/output-teknik.

En näringsgrens *inducerade* sysselsättningseffekter är den sysselsättning som genereras i kommunala verksamheter och lokalt näringsliv när de direkt och indirekt sysselsatta och deras hushåll efterfrågar varor och tjänster från lokala servicenäringar, t.ex. detaljhandel, lokaltrafik, vård och omsorg, skolor..

Andelen av de lokala servicenäringarna som kan anses vara direkt eller indirekt beroende av livsmedelssektorn har bestämts på följande sätt. Till de lokala servicenäringarna har följande räknats: detaljhandel, restauranger, rekreation, kultur, lokaltrafik, post och tele (del), banker (del), grundskola och gymnasium, hälso- och sjukvård, barnomsorg, socialtjänst, reparations- och annan serviceverksamhet (del). I vissa fall beaktas bara delar av de nämnda näringarna, nämligen de delar som på det lokala planet tillhandahåller varor och tjänster till allmänheten.

Bland verksamheter som i detta sammanhang inte räknats till lokal service kan nämnas industri, partihandel, järnväg och flyg, statlig förvaltning, högre undervisning, forskning samt åldringsvård.

Livsmedels- och skogssektorernas andelar av den lokala serviceverksamheten har beräknats kommun för kommun. Dessa sektorers andelar i kommunerna har förutsatts vara desamma som deras andelar – inkl. indirekt sysselsättning – av den totala sysselsättningen.

¹ Svensk standard för näringsgrensindelning.

Redovisade regionala sysselsättningssiffror avser den s.k. dagbefolkningen, d.v.s. att människorna redovisas på de län, kommuner etc. där de har sina arbetsplatser och inte efter var de bor.

1.3 Tätorter och landsbygd

SCB redovisar befolkningen fördelad på tätorter och landsbygd vart femte år, senast 2005, enligt följande:

- Tätort definieras som en sammanhängande bebyggelse med högst 200 meter mellan husen och minst 200 invånare.
- Områden utanför tätorterna är det begrepp som SCB använder för ren landsbygd. Hussamlingar med mellan 50 och 199 invånare benämns småorter och hör alltså till dessa områden.

Områden utanför tätorterna innefattar även sådan mycket tätortsnära landsbygd som börjar precis där tätorten slutar. Den kan t.ex. gälla ett villaområde med 50 villor som ligger 500 meter från tätorten. Det innebär att definitionen överskattar den egentliga landsbygdens omfattning. Om området har mer än 200 invånare definieras det som en egen tätort, vilket innebär att många mindre förorter till större tätorter i statistiken framstår som självständiga mindre tätorter.

Glesbygdverket (GBV) har indelat landet enligt följande:

- **Tätorter.** Tätorter (enligt SCB:s definition) med mer än 3 000 invånare samt området inom 5 minuters bilresa till dessa tätorter.
- **Tätortsnära landsbygd.** Inom 5-45 minuters bilresa till tätorterna enligt föregående punkt. Inkluderar således tätorter med upp till 2999 invånare
- **Glesbygd.** Mer än 45 minuters bilresa till tätorter enligt ovan samt öar utan landförbindelse.

Problemet med denna definition är att även om 45 minuter med bil kan vara ett rimligt reseavstånd till ett arbete, erbjuder tätorter med 3 000 invånare endast få arbetstillfällen. Invånarna där pendlar ofta till större orter. Samtidigt är 45 minuters bilresa ganska lång för dagligvaruinköp eller dagislämning. Definitionen innebär att nästan all landsbygd i södra och mellersta Sverige räknas som tätortsnära. Som glesbygd räknas främst mycket glest befolkade områden i det inre av Norrland (huvudsakligen fjällområden) samt vissa öar utan landförbindelse. Detta leder till regionalpolitiska problem som finns i sydöstra Sverige och i norra Svealand suddas ut. GBV har numera upphört och kommer att gå upp i en ny myndighet från den 1 april i år.

Även Jordbruksverket har i sin databas Regional balans delat in landet geografiskt i fyra grupper av regioner. Denna definition har använts sparsamt, bl.a. i verkets årsberättelse.

I denna rapport har en egen definition använts. Landsbygd är med denna definition områden utanför tätorter med minst 2 000 invånare. Tätorter med mindre än 2 000 invånare inkluderas i landsbygden. Indelning i tätortsnära landsbygd och glesbygd har gjorts kommunvis. Som tätortsnära kommuner räknas alla som ligger inom sex mil från Stockholms, Göteborgs och Malmös tätortsområden, samt alla som har en centralort med minst 10 000 invånare. All landsbygd i sådana kommuner räknas som tätortsnära. Landsbygd i övriga kommuner räknas som glesbygd.

Denna indelning motiveras med ett önskemål att använda Sveriges indelning i postnummerområden för statistikbearbetningar. Postnummerområden består sällan av renodlad landsbygd. Tätorter med mindre än 2 000 invånare inkluderas därför i landsbygdsområden. Indelning av postnummerområdena i landsbygd och större tätorter på detta sätt har tyvärr ganska dålig precision. Några postnummerområden innehållande tätorter med något mer än 2 000 invånare har inkluderats, eftersom de även innehåller en betydande omgivande landsbygd. En del av landsbygden finns å andra sidan i blandade postnummerområden med större tätorter, och ingår därför i gruppen större tätorter. Landsbygden har med statistik gjord med postnummerområden c:a 647 000 sysselsatta, medan den verkliga sysselsättningen enligt RAMS år 2005 var 855 000 personer.

2 Beräkningsmetoder

2.1 Sysselsättningsberäkningar

Jord- och skogsbrukets sysselsättningseffekter har i ett första steg beräknats utifrån Nationalräkenskapernas branschfördelade sysselsättningsberäkningar på riksnivå. De indirekta sysselsättningseffekterna i förädlingen och i tidigare led har beräknats med s.k. input/outputteknik,

som beskriver leveransströmmar mellan näringsgrenar. Enkelt uttryckt kan man säga att beräkningarna förutsätter att en leverans av insatsvaror från en bransch motsvaras av samma andel av branschens sysselsättning som leveransens andel av branschens produktionsvärde. Det innebär att beräkningarna förutsätter att branscherna är homogena, d.v.s. att inom varje bransch tillverkas i princip endast en vara. Vidare förutsätts att skalavkastning och produktionsteknik i princip är konstanta., d.v.s. att olika input används i fasta relationer och att en ökning av output i bransch förutsätter en proportionell ökning av alla input. Dessa antaganden är naturligtvis inte helt realistiska, men modellen torde ändå ge en acceptabel beskrivning av olika branschers beroende av varandra. Ju grövre branschindelning i input-outputtabellen, desto större blir osäkerheten. I den använda tabellen har svensk ekonomi indelats i 52 produktionsbranscher.

Sysselsättningen i kommunerna har utgått från Nationalräkenskapernas branschfördelade beräkningar på riksnivå. Dessa har sedan fördelats på kommuner med hjälp av branschfördelade kommunsiffror enligt RAMS (se nedan). För jordbruket har de regionala sysselsättningen baserats på även uppgifter från lantbruksstatistiken. Det beror på att RAMS underskattar sysselsättningen i jordbruket. En stor del av den indirekta sysselsättningen gäller branscher som i sin helhet skall räknas in. Det gäller t.ex. livsmedels- och skogsindustri, foder- och jordbruksmaskinindustri m.m. Övrig indirekt sysselsättning, i t.ex. åkerier, byggnadsindustri, företags-tjänster, har fördelats regionalt i proportion till dessa branschers regionala fördelning, men med vissa hänsynstaganden till primärproduktionens och förädlingens regionala fördelning.

2.2 BNP-beräkningar

Beräkningar av jord- och skogsbrukets bidrag till BNP bygger i ett första steg på beräkningar för hela landet från SCB:s Nationalräkenskaper (NR). För jordbruk och livsmedelsindustri respektive skogsbruk och skogindustrier har till näringarnas egna förädlingsvärden lagts beräknade inhemska förädlingsvärden i tidigare led. Alla produktionsmedelsinsatser från andra näringsgrenar i Sverige har antagits bestå av antingen import i något led eller förädlingsvärden i Sverige. Beräkningarna har gjorts med hjälp av en input-outputtabell för 2005 från NR.

De har i ett andra steg fördelats på län med hjälp av SCB:s regionalräkenskaper och i ett tredje steg fördelats på kommuner med hjälp av sysselsättningsuppgifter. För jord- och skogsbruk har SCB:s uppgifter kompletterats med data från jordbruksstatistiken.

I beräkningarna av jord- och skogsbrukets andelar av BNP har enskilda näringsgrenarnas förädlingsvärden (till baspris) dividerats med summan av alla näringsgrenar inklusive den offentliga sektorn. Denna summa är lägre än den siffra som officiellt redovisas som BNP (till marknadspris). Det beror på att i BNP ingår produktskatter netto som redovisningsmässigt inte kan fördelas på näringsgrenar, där de dock ingår. Resultatet blir detsamma som om man schablonmässigt hade fördelat produktskatterna på näringsgrenar i proportion till dessas produktionsvärden exklusive sådan skatter. Om man beräknar alla näringsgrenarnas andelar av BNP genom att dividera med BNP till marknadspris summerar de sig inte till 100, utan till 87,5 (år 2006), där resten är produktskatterna netto.

2.3 Beräkningar av jord- och skogsbrukets intäkter

Beräkningarna av jordbrukets intäkter i kommunerna har utgått från rikssiffror enligt jordbruksverkets EAA-kalkyl. Dessa har sedan fördelats regionalt med hjälp av uppgifter om arealer, djur, avkastningar etc. i län och kommuner. Skogsbrukets intäkter har beräknats genom att skogsavverkningar i länen med fördelning på ägare har fördelats på kommuner med hjälp av skogsarealer fördelade på ägarkategorier.

3 Källor

Uppgifterna i rapporten bygger i huvudsak på bearbetning av offentlig statistik. De viktigaste källorna är följande:

- Nationalräkenskaperna (NR), Statistiska centralbyrån (SCB).
- SCB:s beräkningar av bruttoregionalprodukten, BRP.
- Registerbaserad sysselsättningsstatistik (RAMS), Statistiska Centralbyrån
- EAA - ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn, Jordbruksverket
- Tätortsstatistik, Statistiska Centralbyrån
- Företagsregistret, Statistiska Centralbyrån

- Lantbruksstatistiken, Jordbruksverket

Uppgifter från dessa källor finns att tillgå på www.scb.se och www.sjv.se.

Ytterligare upplysningar kan lämnas av Mats Reidius, LRF, 08-787 53 02
mats.reidius@lrf.se